

บทที่เจ็ด

ประวัติศาสตร์ไทยรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตอนที่ 1 พระราชประวัติ

- ขณะทรงพระเยาว์
- ขณะดำรงพระยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร
- เสด็จเฉลิมสถาลยราชสมบัติ

ตอนที่ 2 การปกครอง

- การปรับปรุงราชการบริหารส่วนกลาง
- การปรับปรุงราชการส่วนภูมิภาค
- การเก็บเงินรัชนาบึก
- กฎหมายและกฎหมาย
- การตั้งกองเสือป่า
- การตั้งกองลูกเสือ

ตอนที่ 3 พระราชกรณียกิจที่เป็นประโยชน์ด้านสังคม

- ตราพระราชบัญญัตินามสกุล
- การใช้พุทธศักราชเป็นศักราชในราชการ
- การเปลี่ยนแปลงการนับเวลา
- ตรากฎหมายเพื่อลบอาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์
- เลิกหวย ก.ข. และการพนันบ่อนเปี้ย
- การคุณน้ำคุณ, การสาธารณสุข, สถาบัตยกรรม, จิตกรรมและปฏิมากรรม
- การปรับปรุงด้านการศึกษา, วรรณกรรม

ตอนที่ 4 แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองของบอบประชาธิปไตย

- ดุสิตธานี
- กบฎ ร.ศ. 130

ตอนที่ 5 ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 1

ตอนที่ 6 การเจรจาเพื่อแก้ไขสนธิสัญญา

พระราชประวัติ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เจ้าอยู่หัว ทรงเป็นสมเด็จพระบรมราชโขน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระศรีพัชรินทราบราชนี (พระนางเจ้าเสาวภา พ่องศรี)¹ ทรงพระราชนมภาพเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2423 ทรงมีพระนามเดิมว่า “สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาวิรawan” เมื่อมีพระชนมายุได้ 8 พรรษา ได้รับการศึกษาอบรมวิชาการทางอักษรศาสตร์และศิลปศาสตร์จากสมเด็จพระราชนัดดา และพระอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญแต่ละวิชาการ หลังจากทรงศึกษาภาษาไทยกับพระมนตรี พจนกิจ (ม.ร.ว.เปียง มาลาภุล)² จนแตกฉานดีแล้ว ในปี พ.ศ. 2436 พระชนมายุ 13 พรรษา สมเด็จพระราชนัดดาทรงส่งพระองค์ไปศึกษาวิชาการ ณ ประเทศอังกฤษในความดูแลของ เชอร์ เบซิล ทอมป์สัน ผู้เคยถวายการอบรมความรู้ในเบื้องต้น และมีพระมนตรีพจนกิจ เป็นพระอาจารย์พิเศษประจำองค์โดยเด็ดขาด

ในชั้นต้นแสดงถึงประทับ ณ เมืองไบรตัน ซึ่งเป็นเมืองชายทะเลทางใต้ของกรุง ลอนดอนประทับอยู่เพียง 1 เดือน ต่อมาได้ย้ายไปอยู่เมืองแอสコต เพื่อศึกษาวิชาภาษา อังกฤษ ระหว่างที่ประทับอยู่ ณ เมืองแอสคอกนั้นเอง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้า มหาวิรawan ก็ค องค์มกุฎราชกุมาร (ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระ นางเจ้าสว่างวัฒนา) ได้สั่งพระชนม์ลง สมเด็จพระราชนัดดา จึงได้โปรดสถาปนาพระองค์

1. ทรงมีพระพื่นทางเชื้อและพระอนุชาэр่วมพระมารดา ดังต่อไปนี้

1. สมเด็จฯ เจ้าฟ้าพารุธรรมนีนัย กรมพระเทพนวีร์ตัน 2421-2431
2. พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เจ้าอยู่หัว 2423-2468
3. สมเด็จฯ เจ้าฟ้าคริสตินา 2424-2430
4. สมเด็จฯ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนາถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ 2425-2463
5. สมเด็จฯ เจ้าฟ้าวิรากุลภัณฑ์ 2428-2430
6. สมเด็จฯ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาภูษา กรมหลวงครรภารสีมา 2432-2467
7. สมเด็จฯ เจ้าฟ้าจุฬาภรณ์ธรรมราดิลก ๖ กรมขุนเพชรบูรณ์อินทรารักษ์ 2435-2466
8. สมเด็จฯ เจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิ์เดชา กรมหลวงสุขทัยธรรมราชา 2436-2484

2. ต่อมาได้เลื่อนเป็นพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ และมหาอัมมาย์เอกเจ้าพระยาพระเศษจักรนราธิบดี เสนนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ตามลำดับ

ขึ้นเป็น องค์มกุฎราชกุมารแทน และในการนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้ พันตรีพระยาเส茅ใจราช (พระยาธรรมจารยานุกูลมนตรี) เป็นข้าหลวง อัญเชิญพระบรมราชโองการ และเครื่องราช อิสริยศออกไปทูลเกล้าฯ ถวายที่กรุงลอนดอน พร้อมด้วย พันโท พระยาราชวัลลภนุสิริชัย (เจ้าพระยาราชคุณมิตร) และร้อยเอก หลวงสรสิทธิyanugraha (พลเอกเจ้าพระยาพิชเยนทร์ โมธิน-อุ่ม อินทร์โมธิน) ซึ่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ออกไปรับราชการเป็น ราชองครักษ์ประจำพระองค์ ในฐานะที่ทรงดำรงตำแหน่งเป็นมกุฎราชกุมาร

ต่อมาในปี พ.ศ. 2440 สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาชีราุธ ทรงตัดสิน พระทัยเลือกศึกษาการทหาร โดยมี พันโทชาร์ล เวอร์นอนสูม ดำรงตำแหน่งพระอาจารย์ ผู้ปกครอง พ.ศ. 2441 จึงทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบก ณ แซนเดอร์สต์ (Sandhurst) ทรงศึกษาสำเร็จ และได้ยกเป็นนายร้อยตรี และทรงศึกษาวิชาการปืนใหญ่ ที่โรงเรียนนวูลลิช พ.ศ. 2442 ได้เต็จไปรับราชการประจำกรมทหารราบทาเดอรัม (Derham Light Infantry) กองพันที่ 1 ณ แอลเดอร์ชอต ต่อมาได้เต็จไปประจำหน่วยทหารภูเขา ที่ 6 ค่ายฝึกทหารปืนใหญ่ ณ โอเคแฮมป์ตัน (Okehampton) หลังจากนี้ได้ทรงเข้าศึกษา ในโรงเรียน Royal Musketry ที่ไฮธ์ (Hythe) และทรงได้รับประกาศนียบัตรพิเศษอีก เป็นนายทหาร

สำหรับการศึกษาทางวิชาการฝ่ายพลเรือน ได้ทรงศึกษา ณ สำนักไครสต์เชอร์ช แห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด (Oxford) ทรงศึกษาวิชาประวัติศาสตร์และกฎหมายอย่าง เชี่ยวชาญระหว่างทรงศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัยแห่งนี้ พระองค์ทรงประชวรหนัก (โรค ไส้ตัน) จึงพลาดโอกาสรับปริญญาของมหาวิทยาลัย แต่ก็ทรงเขียนวิทยานิพนธ์ (Thesis) ทางประวัติศาสตร์ เรื่อง “สังคามสืบราชสมบัติโปแลนด์” (War of the Polish Successor) ขึ้น ไว้เป็นภาษาอังกฤษและพระองค์ได้ทรงก่อตั้งสมาคม (Cosmopolitan Society) ขึ้นใน มหาวิทยาลัย Oxford ในปี พ.ศ. 2445 เป็นปีที่ทรงสิ้นการศึกษาของพระองค์ในยุโรป รวมเวลาประมาณอยู่ต่างประเทศนานถึง 9 ปี จึงเต็จวิวัฒนาสู่ประเทศไทย ขณะมีพระชนมายุ ได้ 22 พรรษา

ขณะดำรงพระยศเป็นสหบันกุภารากุนาร

เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ องค์รัชทายาท สืบพระชนม์ลง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งยังดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าสูงย่าเชือ เจ้าฟ้าอยู่นั้นก็ได้รับการสถาปนาขึ้นดำรงตำแหน่งองค์รัชทายาทในปี พ.ศ. 2438 (16 มกราคม 2438) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระสุพรรณบัตรเฉลิมพระนามว่า “สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวนะสยามกุภารากุนาร รัชทายาท แห่งประเทศไทย” และสถาปนาทูลไทยในกรุงลอนดอน ได้จัดพิธีเฉลิมฉลองพระเกียรติยศ ของพระรัชทายาಥองค์ใหม่ขึ้นด้วยในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2438³

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสยุโรปในปี พ.ศ. 2440 ขณะนั้นองค์รัชทายาททรงศึกษาวิชาการอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ ก็ได้โดยเสด็จติดตาม ประพาสประเทศต่าง ๆ ในยุโรปด้วย และในฐานะสยามกุภารากุนารได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจแทนองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการเสด็จไปร่วมพระราชพิธีต่าง ๆ ของราชสำนักในยุโรป กล่าวคือ⁴

พ.ศ. 2440 เสด็จไปร่วมงานฉลองพระชนมายุครบ 60 พรรษา ของสมเด็จพระราชนีวิคตอรีเย เผด็จยังกุชช

พ.ศ. 2441 เสด็จพระราชนำเนินในงานพระราชพิธีฝังพระศพสมเด็จพระนางหลยชา พระเมเหลือของพระเจ้าคริสเตียนที่ 9 เผด็จ เดนมาร์ค

พ.ศ. 2445 เสด็จไปในงานพระราชพิธีราชวิเสกของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 7 และพระราชพิธีฝังพระศพสมเด็จพระราชนีวิคตอรีเยดี้อังกฤษ พระราชพิธีราชวิเสกของพระเจ้าอัลฟองโซแห่งสเปน

นอกจากจะเสด็จไปร่วมงานราชพิธีต่าง ๆ ในฐานะแขกผู้ทรงเกียรติแล้ว เจ้าฟ้า

3. ทรงศรี อาจอรุณ, สังคีภานุกอนาคต. สำนักพิมพ์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, หน้า 122

4. เล่มเดียวกับเชิงอรรถที่ 3 หน้า 123

มหาวิชิราธิยังส์จักราชส์ เยี่ยมเยียนนครหลวงของประเทศไทยต่าง ๆ ในยุโรป โดยทรงได้รับการต้อนรับจากราชตระกูลและรัฐบุรุษสำคัญ ๆ ของยุโรปอย่างดีเยี่ยม

ตุลาคม พ.ศ. 2445 เจ้าฟ้ามหาวิชิราธิยังส์จันวีติสุประเทศาไถ่ฝ่าหนทางอเมริกาและประเทศไทยญี่ปุ่น ขณะเดียวกันเมริกา มีพระเจ้าน้องยาเธอเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนายโดยเสด็จด้วย ทั้งสองพระองค์ได้เสด็จเยี่ยมประภาณารีบีดี Theodore Roosevelt ณ ทำเนียบขาว และได้เสด็จเยี่ยมโรงเรียนนายร้อย West Point ทรงเยี่ยมเยียนราชสำนักต่าง ๆ ทั่วไปเป็นเวลาประมาณ 4 เดือน เมื่อเสด็จถึงเมืองไทย ได้เข้ารับราชการทหารชั้นผู้น้อย และได้เลื่อนยศทางทหารเรือย ได้รับสถาปนาเป็นนาวาพลเอกราชองครักษ์ ตำแหน่งจเรทพบก และทรงบัญชาการทหารมหาดเล็ก และได้ทรงทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือกิจการของสภากีฬากรีฑาราชการส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2447 พระชนมายุได้ 24 พรรษาได้เสด็จออกทรัพย์น้ำชา และประทับบ้านจ้าพระราชาและศึกษาพระวินัยอยู่ ณ วัดบวรนิเวศน์วิหาร หลังจากทรงลางนาวซึ้งเสด็จเข้ารับราชการตามเดิม ทรงประทับอยู่พระราชวังสราญรมย์ ได้ขัดตั้งสโนมส์ในพระราชวังสราญรมย์ ชื่อ “ทวีปญญาสโนมส์” และออกหนังสือพิมพ์ชื่อ “ทวีปญญา” หนังสือนี้ประกอบด้วยวรรณคดี อักษรศาสตร์ การเมือง บทความปลูกใจให้มีความรักชาติ และจงรักภักดิ์ต่อพระมหากษัตริย์ พ.ศ. 2448 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาหอพระสมุด และโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ทรงดำเนินการจัดการหอพระสมุด ขณะรับงานหอพระสมุดได้ทรงค้นคว้าทางประวัติศาสตร์, โบราณคดี, วรรณคดี และเริ่มงานนิพนธ์ ในหนังสือพิมพ์ทวีปญญา ให้ข้าราชการส่วนบากีรีมาตีพิมพ์ในหนังสือนั้นด้วย ขณะที่สมเด็จพระบรมชนกนาถเสด็จประพาสที่ต่าง ๆ ก็ทรงทำหน้าที่เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแทน ครั้งที่สำคัญที่สุดคือ ตอนที่พระบรมชนกนาถเสด็จพระราชดำเนินสู่ยุโรป ครั้งที่ 2 ในปี 2450 เจ้าฟ้าวิชิราธิยังส์ ได้ทรงทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินอย่างเรียบร้อย ในระยะเวลา 7 เดือนเศษ

ເສດຖະກິດລົງດວລຍບາຮສນບັຕີ

เหตุที่ทรงเลือกพระบรมนามาภิไธยว่า พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชวงศ์เชื้อพระวงศ์เจ้าจุลจักรพงษ์ได้ทรงอธิบายไว้ในหนังสือ เจ้าชีวิตว่า ตั้งแต่รัชกาลที่ 4 ทรงโปรดธรรมเนียมขึ้นมาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงโปรดใช้พระบรมนามาภิไธยว่า King Mongkut และคราวจะให้พระราชันดัดดาต่อไปมีพระบรมนามาภิไธยว่า King Mongkut The Secend โดยพระองค์เป็น King Mongkut The First พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงมีพระราชปรารภให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระนามแก่พระราชโอรส เจ้าฟ้าที่จะทรงเป็นรัชทายาทว่า “มงกุฎ” ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงขอให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าทำตามพระประสงค์ของรัชกาลที่

เกี่ยวกับพระราชพิธีบรมราชาภิเษกนั้น พระบาทสมเด็จพระมหามงกุฎเกล้าฯ โปรดฯ
ให้จัดทำเป็นสองคราว คือ คราวแรกเป็นงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเฉลิมพระราชนัตร์ที่ทรง
ได้มีขึ้นเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2453 พระราชพิธีนี้เท่ากับเป็นการประกาศรับมอบ
พระราชบัลลังก์จากสมเด็จพระราชนินดา วันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2454 จัดพระราชพิธี
บรมราชาภิเษกสมโภช ซึ่งจัดทำเป็นพระราชพิธีมหามหาราชครองถ้วนตามแบบอย่างโบราณ
ประเพณี ซึ่งสมอ่อนเป็นการประกาศว่าพระองค์ได้ทรงครองราชสมบัติสมบูรณ์
ด้วยพระเกียรติยศ งานฉลองครั้งหลังนี้ มีงานเฉลิมฉลองตั้งแต่ 28 พฤษภาคม 2454-10 ก.ค. 2454
นับว่าเป็นพระราชพิธีซึ่งเป็นที่ชุมนุมเจ้าพระราชนองค์ของไทยไปมากที่สุดในทวีปอาเซีย เช่น
อังกฤษ (สมัยพระเจ้า George V) รัสเซีย, สวีเดน, เดนมาร์ค, ญี่ปุ่น พระราชพิธีบรมราชา
ภิเษกของพระบาทสมเด็จพระมหามงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในครั้งนี้ เป็นงานเกียรติยศมหาศด
ทรงให้การต้อนรับอย่างฐานะแขกผู้มีเกียรติสูง ทรงเปิดโอกาสให้เข้าเฝ้าและทรงมีพระราช

5. พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจลจักรพงษ์ : เจ้าชีวิต, หน้า 570-571

ปฏิสัมฐานด้วยอย่างสนใจทั่วไป นับได้ว่าเป็นพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ซึ่งมีแขกเมืองจากนานาประเทศมาร่วมชุมนุมมากที่สุด⁶ การที่โปรดให้เชิญผู้แทนรัฐบาลและผู้แทนของประมุขนานาชาติ เข้ามาร่วมเป็นเกียรติในงานพระราชพิธีครั้งนี้ ก็ด้วยทรงมีพระราชประสงค์ ที่จะเผยแพร่เกียรติคุณเชือเสียงของประเทศไทยให้ประจักษ์แก่นานาชาติ ว่า “ไทยมีชนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงาม และพระมหากรุณาธิคุณยิ่งใหญ่” ทรงมีฐานะสูงเกียรติทัดเทียมกับประมุขของอารยประเทศต่างๆ เมื่อนอกัน⁷

ต่อมาทรงสถาปนาสมเด็จพระบรมราชินีนาถสาวภาคฝ่ายขวา พระราชนารดาฯ เป็น สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ บรมราชชนนี พระพันปีหลวง ดังนั้นตลอดรัชกาลนี้ คนทั่วไปจะ呼านุพระองค์ว่า “สมเด็จพระพันปี”

พระองค์ได้เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2468 พระชนมายุได้ 45 พรรษา รวมเวลาที่ทรงดำรงอยู่ในราชสมบัติ 16 ปี ทรงมีแต่พระราชธิดาพระองค์เดียว คือสมเด็จเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาศิริโสภาพรรณวดี อันประสูติแต่สมเด็จพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี

การปกกรอง

นโยบายในด้านการปกกรอง พระองค์ได้ดำเนินนโยบายเจริญรอยตามพระราชบิดา ในการจัดระเบียบบริหารราชการก่ออาศัยหลักของรัชกาลที่ 5 และมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยตั้งกระทรวงหารือตั้งกระทรวงมูลราก เปลี่ยนนามกระทรวงโยธาธิการเป็นกระทรวงคมนาคม ทรงแยกกรมธรรมกรออกจากกระทรวงธรรมการ แล้วตั้งเป็นกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งกระทรวงพาณิชย์ โอนกระทรวงคมนาคมมาขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย

ส่วนนโยบายในด้านการปกกรองส่วนภูมิภาคนั้น พระองค์มีนโยบายให้ข้าราชการชั้นสูงที่อยู่ในท้องที่หัวเมืองต่างพระนครพระกรรณเพื่อจะได้ช่วยราชการบ้านเมืองแทนรัฐบาล และเจ้าหน้าที่ในกระทรวงให้เบาบางลงไปได้โดยความสะดวกรวดเร็ว ข้าราชการการ

6. ทรงศรี อาจอรุณ, สังคีสภานอกอาณาเขต, หน้า 129

7. การจัดทำพระราชพิธีบรมราชาภิเษกเป็น 2 คราวนั้น เคยมีมาแล้วในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผู้เป็นประมุขในกรุงเทพฯ จะได้มีเวลาและโอกาสที่จะพิจารณาหาทางว่างนโยบายแบบแผน การปักครองหัวเมืองสำคัญ ๆ เพื่อออกคำสั่งแก่ห้องที่และวางข้อบังคับให้ข้าราชการผู้ที่อยู่ในห้องที่ซึ่งเป็นผู้ที่คุ้นเคยกับการงานในห้องที่ปฏิบัติจัดการต่อไป เมื่อได้วางรูปการปักครองเช่นนั้นแล้ว ข้าราชการผู้ใหญ่ในกรุงเทพฯ จะได้มีเวลาออกแบบตรวจสอบรายละเอียดให้เป็นไปโดยทั่วถึง ดังนั้นจึงทรงรวมมณฑลต่าง ๆ ขึ้นเป็นภาค ตั้งตำแหน่งอุปราชไปประจำภาคต่าง ๆ ในขั้นต้น ให้อุปราชตั้งสำนักงานอยู่ร่วมกับที่ตั้งมณฑลสำคัญ สมุหเทศานิบาล และข้าราชการทุกระยะทวงต้องอยู่ร่วมกันได้บังคับบัญชาของอุปราชภาคนั้น ๆ อุปราชเป็นผู้รายงานราชการบ้านเมืองทั้งปวงให้ทรงทราบ เมื่อตั้งภาคแล้วก็มีพระบรมราชโองการย้ายสังกัดอุปราชจากกระทrongมหาดไทยไปสังกัดกระทrongวัง การที่ตั้งภาคขึ้นก็เนื่องจากในสมัยนั้นพระองค์ ไม่มีเวลาพอที่จะดำเนินการอย่างอื่น ๆ ได้^๘

การปรับปรุงราชการบริหารส่วนกลาง

ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 ได้เฉลิงถนนยราษฎรสมบัติ "ได้ทรงปรับปรุงราชการบริหารส่วนกลางเป็นลำดับ โดยโอนกระทrongหนึ่งไปขึ้นกับกระทrongหนึ่งและตั้งกรมใหม่ขึ้นบ้างยกเลิกเสี้ยบปังดังต่อไปนี้"

1. เดิมกรณยุทธนาธิการและตั้งกระทrongทหารเรือ ทรงเห็นว่าการทหารจำเป็นสำหรับป้องกันประเทศ พระราชบิดา (ร. 5) ทรงพระราชดำริจัดตั้งกรมทหารมหาดเล็กแล้ว ทรงแก้ไขเพิ่มเติมลดจวนมีกองห้าบกและกองทัพเรือ นับว่าการปักครองและการฝึกหัดทหารมีระเบียบขึ้นมากควรจะตั้งเป็น กระทrong ดังนั้น วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2453 จึงโปรดให้เลิกกรณยุทธนาเสี้ย ให้เสนอبدีกระทrongกลาโหม เป็นผู้บังคับบัญชาทหารบกทั่วไปตามโบราณประเพณี รวมทั้งการเกณฑ์คนเข้ารับราชการทหารตามพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ในหน้าที่ของฝ่ายทหารนั้นด้วย และ ให้ตั้งกรมทหารเรือขึ้นเป็นกระทrongทหารเรือมีเสนอبدีบังคับบัญชาการทหารเรือ ให้เสนอبدีตำแหน่งสมอเสนอبدีกระทrong อื่น ๆ

8. เจ้าพระยามหาอามาดยาธิบดี (เส้ง วิริยศิริ) : มหาดไทยอนุสรณ์ เนื่องในงานวันที่รัชลีก สถาปนากระทrongมหาดไทย ครบรอบ ๘๐ ปี บัน្តូរ ២៤៩៥ หน้า ១៥០៥

2. ตั้งกระทรวงมุหาราช กระทรวงนี้ถูกยกเลิกมาตั้งแต่ พ.ศ. 2493 ทรงเห็นว่า ราชการในกรมพระอลาักษณ์ซึ่งมีราชการจุกจิกเช่น การทำทะเบียนยศ บรรดาศักดิ์ข้าราชการ การทำทะเบียนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ เป็นภาระใหญ่ ซึ่งกรมพระอลาักษณ์ และกรมราชเลขานุการได้รวมกันทำอยู่ จึงทรงมีพระราชนัดริว่า ควรจะถอนเอกสารราชการเหล่านี้มา รวมไว้ในกระทรวงหนึ่งอีกด้วย คือ กระทรวงมุหาราช ให้มีหน้าที่ทำการในแผ่นดิน และรักษาทະเปียนฐานนั่นศักดิ์ข้าราชการทั้งทัศน์และผลเรือนทั่วพระราชอาณาจักร นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ทำและรักษาทະเปียนเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่าง ๆ ทำและรักษาทະเปียนดวงตราต่าง ๆ ซึ่งใช้ประจำในราชการของแต่ละกระทรวงทำและรักษาทະเปียนดวงตรา สำหรับบุคคล ซึ่งจะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ ต่อไป

3. ปรับปรุงกระทรวงโยธาธิการ ซึ่งทำหน้าที่จะดำเนินการและจัดการส่งข่าวสารทางบก ทางน้ำ เพื่อให้การไปมาค้าขายของประชาชนในระหว่างกรุงเทพฯ และหัวเมืองมณฑลต่าง ๆ หรือระหว่างหัวเมืองกับหัวเมือง และระหว่างไทยกับต่างประเทศ เวลาันนี้ราชการใน กระทรวงนี้ บางอย่างไม่เป็นระเบียบ จึงสมควรจะจัดระเบียบเสียใหม่ ตั้งนั้นในวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2455

- ให้แยกกรมคลองออกจากกระทรวงเกษตรราธิการมาขึ้นอยู่ในกระทรวงโยธาธิการ อีกกรมหนึ่ง เป็นกรมทางมีหน้าที่บำรุงทางบกและทางน้ำ ส่วนการบำรุงคลองหรือทางน้ำ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การเพาะปลูกอยู่ในหน้าที่ของสนนาดีกระทรวงเกษตรราธิการ จะดำเนินการคล่องเป็นผู้จัดทำต่อไป

- ให้แยกกรมโยธาออกจากการกระทรวงโยธาธิการ

- ให้แยกแผนกช่างก่อสร้างส่วนหนึ่งมาเพิ่มอยู่ในกรมสุขาภิบาล กระทรวงนครบาล แยกการช่างที่เป็นประณีตศิลป์ไว้ส่วนหนึ่ง

- ให้แยกกรมพิพิธภัณฑ์จากกระทรวงธรรมการ มารวมกันตั้งเป็นกรมศิลปากร มีผู้บัญชาการกรรมชั้นตรัตน์กับพระมหาชัตติร์ย

กระทรวงโยธาธิการใหม่นี้ ให้ทำหน้าที่ดำเนินการและจัดการส่งข่าวสารทั้งทางบก ทางน้ำ ในกระทรวงนี้มีกรม คือ กรมรถไฟ กรมไปรษณีย์โทรเลข กรมทาง

การโยธาหัวเมือง มีข้าหลวงโยธาและช่างผู้ช่างนาญประจารอยู่มณฑลละหนึ่งนาย หรือมากกว่านั้นแล้วแต่จะสมควร ต่อมาให้เปลี่ยนนามกระทรวงนี้ใหม่เป็น “กระทรวงคมนาคม”⁹

4. จัตระเบี่ยนราชการกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมขณะนั้น มีเสนานบดีผู้เดียวเป็นผู้บังคับบัญชา และวินิจฉัยข้อราชการทั้งฝ่ายธุรการและดุลการรวมกัน การบังคับบัญชาจะให้เป็นไปโดยเรียบร้อยจึงยากมาก สมควรจะแยกหน้าที่ให้มีฝ่ายธุรการฝ่ายหนึ่ง และ ฝ่ายดุลการฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น ในวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2455 โปรดฯ ให้ยกศาลาภิการไปรวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรม และให้อธิบดีศาลาภิการเป็นประธานในแผนกดุลการมีหน้าที่วางระเบียบราชการแผนกดุลการ ตลอดจนการตั้งและผลัดเปลี่ยนหรือเลื่อนตำแหน่งผู้พิพากษา ฯลฯ

ปัญหาราชการเกี่ยวกับการศาลต่างประเทศ ให้เสนอบดีกระทรวงยุติธรรมปรึกษา กับเสนอบดีกระทรวงการต่างประเทศ

5. เปลี่ยนนามกระทรวงธรรมการ เป็นกระทรวงศึกษาธิการ แต่ก่อน กรมสังฆการ มีหน้าที่เป็นเจ้าทะเบียนสงฆ์ และกรมธรรมการ มีหน้าที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับภิกษุ กรมธรรมการขึ้นตรงต่อพระมหาโพธิ์ตรี สมัยรัชกาลที่ 5 ได้ย้ายไปรวมกับกรมศึกษาธิการ เรียกว่า กระทรวงธรรมการ และเรียกกรมนี้ว่า กรมธรรมการ ส่วนในหน้าที่พิจารณาคดีของกรมธรรมการเดิมย้ายไปรวมกับกระทรวงยุติธรรม ดังนั้น เพื่อให้ราชการเป็นไปโดยสะดวก จึงโปรดฯ ให้ยกกรมธรรมการอยู่ในพระราชสำนักตามประเพณีเดิม ส่วนกระทรวงธรรมการ ให้เปลี่ยนนามเป็น กระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดการศึกษา

ส่วนธรรมการมณฑล และ ธรรมการจังหวัด ให้เรียกว่า “ศึกษาธิการมณฑล หรือศึกษาธิการจังหวัด” สังกัดอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ

กรมธรรมการที่ให้แยกไปให้แยกเป็น กรมสังฆการ เจ้าทะเบียนสงฆ์ ดูแลพระอารามดูแลที่ราชณีสงฆ์ กองศาสนานมบัติ เจ้าหน้าที่รักษาสมบัติสงฆ์ เจ้าหน้าที่บำรุงการศึกษาในพระพุทธศาสนา

9. ประชุมกฎหมายประจำปี เล่ม 24, กฤษหมาย ร.ศ. 130

6. ตั้งกระทรวงพาณิชย์ หรือ สถาบันแพร์ฟามิชย์ วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2463 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมพาณิชย์และสหพันธ์พาณิชย์ในกระทรวงการคลังเป็นกรมที่มีเจ้าหน้าที่ตรงต่อการเผยแพร่ทางพาณิชย์ ให้แยกกรมพาณิชย์และสหพันธ์พาณิชย์เป็นกระทรวง¹⁰ วันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ. 2464 ให้แยกกรมสหพันธ์พาณิชย์ไปเข้าในกรมบัญชาการ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ

7. รวมกระทรวงมหาดไทย และแบ่งหน้าที่ระหว่างกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงมหาดไทย แต่ก่อนการปักครองท้องที่แยกเป็นหลายกระทรวง เช่น การปักครองพระนครฯ เป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย การปักครองหัวเมืองก็เป็นหน้าที่ของกระทรวงต่างๆ ดังนั้น เมื่อ พ.ศ. 2435 จึงโปรดฯ ให้รวมเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยแห่งเดียว และในวันที่ 1 สิงหาคม 2465 โปรดฯ ให้รวมหน้าที่ราชการในกระทรวงมหาดไทยเข้าไว้ในกระทรวงมหาดไทย เว้นแต่งานประชาธิบาล นครธิบาล ฯลฯ เป็นหน้าที่เฉพาะกรุงเทพฯ ให้สมควรนับรายรับผิดชอบ

- นอกจากนี้ได้มอบกรมราชทัณฑ์ ซึ่งเป็นกรมที่มีหน้าที่เกี่ยวصلةยุติธรรมและมาฝ่ากิ่วไว้กับเสนาบดีกระทรวงนครบาลเป็นผู้ควบคุมชั่วคราวกลับไปให้กระทรวงยุติธรรมตามเดิม

- กรมอัยการ ซึ่งอยู่กับกระทรวงยุติธรรมแยกมาไว้กับมหาดไทย

การปรับปรุงราชการบริหารส่วนกลางตั้งแต่ต้นรัชกาลจนถึงสิ้นรัชกาล ปรากฏว่า ได้มีกระทรวงต่าง ๆ 12 กระทรวง คือ

1. กระทรวงมหาดไทย
2. กระทรวงกลาโหม
3. กระทรวงการต่างประเทศ
4. กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
5. กระทรวงวัง

10. ทรงเห็นว่า สมัยนั้นประเทศไทยต่าง ๆ ได้แสวงความเจริญในด้านการพาณิชย์ของตน โดยวิธีอุดหนุนให้ผลิตผลที่มากขึ้น ไทยก็ควรจะบำรุงการพาณิชย์ดังประเทศอื่นบ้าง

6. กระทรวงเกษตรธิการ
7. กระทรวงยุติธรรม
8. กระทรวงทหารเรือ
9. กระทรวงมุรราษร
10. กระทรวงคมนาคม หรือ กระทรวงโยธาธิการเดิม
11. กระทรวงศึกษาธิการ หรือ กระทรวงธรรมการเดิม
12. กระทรวงพาณิชย์ หรือ สภาพัฒน์พาณิชย์¹¹

การปรับปรุงราชการส่วนภูมิภาค

รัชกาลที่ 6 ทรงมีพระราชประสังค์ให้ข้าราชการชั้นสูงไปปักครองตามหัวเมืองต่างพระเนตรพระกรณ พื่อที่จะได้ช่วยเหลือรัฐบาลในการแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่ในกระทรวงเพื่อให้งานได้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ดังนี้เจียงทรงรวมมณฑลเข้าเป็นภาคหนึ่ง ได้ทรงจัดตั้งภาคต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

พ.ศ. 2458 มีพระราชโองการรวมมณฑลพายัพกับมณฑลมหาสารชฎา มีอุปราชคนหนึ่งมีอำนาจเหนือสมุหเทศานิบาลมณฑลมหาสารชฎา และดำรงตำแหน่งสมุหเทศานิบาลมณฑลพายัพ เป็น ภาคพายัพ

พ.ศ. 2458 มีพระบรมราชโองการรวมมณฑลนครศรีกับมณฑลราชบุรี มีอุปราชปักครองประจำภาค เป็นภาคตะวันตก

พ.ศ. 2458 ได้มีพระบรมราชโองการรวมมณฑลสุราษฎร์ มณฑลนครศรีธรรมราช และมณฑลปัตตานี มีอุปราชคนหนึ่ง มีอำนาจเหนือสมุหเทศานิบาล มณฑลสุราษฎร์ กับ มณฑลปัตตานี และดำรงตำแหน่งสมุหเทศานิบาลประจำมณฑลนครศรีธรรมราชด้วย เป็นภาคใต้

พ.ศ. 2465 โปรดเกล้าฯ ให้รวมมณฑลอุดร มณฑลร้อยเอ็ด มีอุปราชคนหนึ่ง ซึ่งดำรงตำแหน่งสมุหเทศานิบาลมณฑลอุดรด้วย เป็นภาคอีสาน

11. ดร.ประยูร กาญจนคุณ, กฎหมายปักครองเล่ม 1 พ.ศ. 2493, หน้า 242-243

ส่วนมณฑลอยุธยา มีอุปราชปักครองแทนสมุหเทศานิบาลไม่ได้รวมกับมณฑล อื่น ๆ จึงไม่ได้เป็นภาคเหมือนกับภาคอื่น ๆ

เมื่อทรงตั้งภาคแล้ว ได้ประกาศเปลี่ยนชื่ออุปราชและสมุหเทศานิบาล เป็น ตำแหน่งขึ้นตรงต่อ กษัตริย์

พ.ศ. 2465 ปรับปรุงระเบียบบริหารส่วนภูมิภาค โดยประกาศให้ข้อบังคับลักษณะ ปกครองหัวเมืองชั้นคราว พ.ศ. 2465 ฉบับที่ 1 นำมาใช้กันทุกจังหวัดและทุกมณฑลทั่วราชอาณาจักร

การเก็บเงินรัชชุปการ

ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา กำหนดระเบียบปฏิบัติในทางการปกครองไว้ว่า ชาญฉกรรจ์ทุกคนต้องมีหน้าที่เข้าเเวรประจำการปีละ 6 เดือน โดยมิได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เป็นเงินค่าจ้างแรงงานแต่อย่างใดทั้งสิ้น ต่อมามาในสมัยกรุงธนบุรี กำหนดเวลาเข้าประจำการ เพียง 4 เดือน และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นกำหนดไว้เพียง 3 เดือน แต่ตั้งแต่กลางสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นต้นมา ทางราชการผ่อนผันให้เสีย “เงินค่าราชการ” (เงินส่วย) แทนการเข้าเเวรได้ ต่อมามาในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อตราพระราชบัญญัติเกณฑ์ทหารแล้ว ทางราชการได้ยินยอมให้ผู้ที่ไม่ต้องถูกเกณฑ์เข้าเป็นทหารเสียเงินค่าราชการปีละ 6 บาท (ในสมัยรัชกาลที่ 1 ต้องเสียเงินค่าราชการปีละ 18 บาท คือเดือนละ 6 บาท) และสำหรับท้องที่กันดาลให้เก็บลดลงมาเหลือปีละ 4 บาท

ใน พ.ศ. 2462 พระบาทสมเด็จพระมหาม្មเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราชโองการว่า “ข้อความที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเก็บเงินค่าราชการ ร.ศ. 120 บางอย่าง ไม่เหมาะสมแก่สมัย เพราะว่าค่านางจำนวนจำกัดที่เสียเงินให้แก่แผ่นดินที่เรียกว่า เงินส่วย หรือเงินค่าราชการและบางพวกละไม่ต้องเสียเงินนั้น เพราะได้รับการยกเว้น เป็นการไม่เสมอภาคกัน จึงเห็นว่าถึงเวลาอันสมควรที่จะเปลี่ยนวิธีเก็บเงินให้เสมอ กันจึงเปลี่ยนเป็นเก็บ เงินรัชชุปการ¹² และเพื่อให้เป็นการเรียกร้องแก่เจ้าพนักงานผู้สำรวจเก็บเงินรัชชุปการ และฝ่ายบุคคลที่

12. ตอนแรกซึ่ว่า เงินราชพลี แทนคำว่า เงินค่าราชการ ร.ศ. 120 แต่รัชกาลที่ 6 ไม่โปรด จึงให้เปลี่ยนเป็นคำที่มีความหมายว่า “เงินช่วยราชการแผ่นดิน” เสนานดีกระทรงพระคสัง คือ พระองค์เจ้ากิตยากรน์วราลักษณ์ จึงกราบบังคมทูลเสนอซึ่ว่า เงินรัชชุปการ เงินรำไชยปการ เงินรัชชุปการ ทรงเห็นชอบด้วยกันเช่นเดียวกับเงินรัชชุปการ

จะต้องเสียเงิน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติสักขะและประกาศกีบเงินรัชชูปการ พุทธศักราช 2462 และเริ่มใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2462 เป็นต้นไป¹³

อัตราเงินรัชชูปการ ให้เก็บอย่างสูงเพียงคนหนึ่งปีละ 6 บาท ชายครรจ์อายุ 18-60 ปี ต้องเสียเงินรัชชูปการ คือ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ถึง พ.ศ. ที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ เงินรัชชูปการนี้เก็บตลอดถึงข้าราชการด้วย ยกเว้นไว้แต่สำหรับผู้ที่เป็น ตำรวจ พระภิกษุ สามเณร บาดหลวง ครูสอนศาสนาคริสเตียน ครูสอนศาสนาอิสลาม (กำหนดให้สุ่เราะหนึ่งไม่เกิน 3 คน) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตร แพทย์ประจำตำบล หหารบก หหารเรือ ฯลฯ และผู้ที่มีร่างกายทุพพลภาพเท่านั้น)

ต่อมาเมื่อได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เมื่อ พ.ศ. 2468 ซึ่งได้กำหนดให้บุคคลบรรลุนิติภาวะเมื่ออายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ จึงได้เปลี่ยนมาเก็บจากชายครรจ์ที่มีอายุระหว่าง 20-60 ปี เงินรัชชูปการนี้ปรากฏว่าในปีหนึ่ง ๆ เก็บได้ประมาณ 7,000,000 บาท และบางปีลดลงต่ำกว่านั้น เพราะราษฎรที่ยากจนยอมสมัครเข้าทำงานโดยชาแทนเสียเงินกันเป็นอันมาก

13. เอกสารรัชกาลที่ 6 ปีก 9 ของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เรื่องพระราชบัญญัติสักขะและประกาศกีบเงินรัชชูปการ พ.ศ. 2462, กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร

กฎหมายและการศาล

จัดระเบียบการศาลใหม่ “ได้โปรดฯ” ให้จัดระเบียบราชการในกระทรวงยุติธรรมเสียใหม่ เมื่อ พ.ศ. 2455 โดยแยกหน้าที่ราชการในกระทรวงนี้ออกเป็น 2 ฝ่าย คือ

- ฝ่ายธุรการ
- ฝ่ายดุลการ

นอกจากนี้ได้ยก “ศาลฎีกา” มารวมสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรม และได้โปรดฯ ให้ตั้งตำแหน่งอธิบดีศาลฎีกาขึ้น และประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ครั้งแรก โดยได้มีการประกาศใช้บรรพ 1 (ว่าด้วยหลักทั่วไป) และ บรรพ 2 (นิติกรรมและหนี้) เป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2446 ต่อมาได้ประกาศใช้บรรพ 3 (ว่าด้วยเอกสารสัญญา) ใน พ.ศ. 2467 ต่อมาได้มีการตรวจชำระแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ 3 บรรพนี้ใหม่ และประกาศใช้ พ.ศ. 2468 เฉพาะบรรพ 1-2 ส่วนบรรพ 3 ยังชำระไม่สำเร็จ จนถึง สัญรัชกาลที่ 7 จึงเรียบร้อย

สำหรับการส่งเสริมการศึกษาวิชากฎหมาย โปรดฯ ให้ยกฐานะ โรงเรียนกฎหมาย ซึ่งตั้งขึ้นในรัชกาลที่ 5 นั้น เป็นโรงเรียนหลวงขึ้นอยู่ในกระทรวงยุติธรรมให้เสนอပีเป็นผู้รับผิดชอบและจัดการโรงเรียนเมื่อ พ.ศ. 2454 ต่อมา พ.ศ. 2467 โปรดฯ ให้ตั้ง สนับนิติศึกษา มีหน้าที่สำหรับจัดระเบียบกับวางแผนหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนกฎหมาย และ กิจการอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับโรงเรียนกฎหมายด้วย

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิรันดร์จัดการตั้งเนติบัณฑิตย-สภานี้เพื่อบำรุงการศึกษาวิชากฎหมาย และ การว่าความ ทั้งรักษาความประพฤติของทนายให้ตั้งอยู่ในสังฆาราม ให้ประชาชนได้อาชญาความซึ่งมีความสามารถและสมควรจะเชื่อถือได้ดียิ่งนั้น ตั้งนี้เมื่อได้ตราพระราชบัญญัติหนาความเข้มแล้ว ก็ได้จัดตั้งเนติบัณฑิตยสภานี้เพื่อบำรุงวิชาการกฎหมายและควบคุมทนายความพระองค์เองได้ทรงรับเป็นเนติบัณฑิต กิติมศักดิ์ แห่งเนติบัณฑิตยสภานี้เมื่อ พ.ศ. 2457 และโปรดฯ ให้จัดตั้งศาลเมืองขึ้นที่จังหวัด ขุขันธ์ และที่เมืองหนองคายเพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้มีocratic ในท้องที่นั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีการออกพระราชบัญญัติการแพทย์ เพื่อควบคุมวางแผนและเบียบบังคับ และเลื่อนฐานะแห่งการประกอบโรคศิลป์ให้สูงยิ่งขึ้น ออกพระราชบัญญัติมาตรา ชั้ง ดวง ตั้งกรมร่างกฎหมาย ขึ้นในกระทรวงยุติธรรม ฯลฯ

กองเสือป่า

เหตุที่จัดตั้งกองเสือป่า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระชนกตีว่า ประเทศไทยเป็นดินแดนที่อยู่ระหว่างดินแดนที่ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษและฝรั่งเศส จึงรอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นฝรั่งและไทยก็อยู่ในฐานะประเทศที่เป็นกลาง ไม่เข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น จึงจำเป็นที่ไทยจะต้องมีความเข้มแข็งทางด้านกำลังทหารเพียงที่จะรักษาประเทศไทย เพราะหากว่า ภายในประเทศไทยวุ่นวายเมื่อใด มหาประเทศก็จะส่งกำลังทหารเข้ามาจัดการโดยอ้างว่า เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน และถึงแม้ว่าจะมีการปรับปรุงกองทัพให้ดีขึ้น แต่ก็ยังขาดทุนทรัพย์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า กองทัพรักษาดินแดน (Territorial Army) ของอังกฤษนั้นเป็นของดี จึงจะเพิ่มกำลังทหารบก ซึ่งมีนาททหารชั้นสัญญาบัตรและประทวน เป็นทหารประจำการอาชีพรับเงินเดือนและพลทหารจะได้รับเงินเดือน คือจะเพิ่มโดยมีกองรักษาดินแดน เป็นทหารอาสาสมัคร กองทัพรักษาดินแดนนี้ อยู่ใต้บังคับบัญชาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใช้ทุนจากพระคลังข้างที่ พระราชนานามว่า “กองเสือป่า” เมื่อ ๑ พฤษภาคม ๒๔๕๔ ในหนังสือเจ้าชีวิต ของพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์กล่าวว่า เสือป่า เป็นชื่อของนกรบไทย รักษาดินแดนมาตั้งแต่สมัยพระนเรศวรมหาราชคือ พวກเสือป่าแม่มอง¹⁴

กรมหมื่นอมรดุณรักษ์ ได้เขียนอธิบายไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระชนกพระทัยแน่ว่า การฝึกหัดอบรมพลเรือนให้มีวิชาทหารนั้น เป็นประโยชน์อย่างล้นเหลือแก่แผ่นดินไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทำให้บุคคลที่ได้รับการฝึกฝนเช่นนี้เป็นพลเมืองที่ดีที่สุด กล่าวคือ ทำให้กำลังกายและกำลังความคิดแก่กล้าในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และอีกประการหนึ่ง บุคคลที่ได้รับการฝึกหัดอบรมอย่างทหาร เป็นการท้าให้คนร้ายจักรินย์ รู้จักสามัคคีต่อกัน การมียุทธวินัยเป็นหลัก จะทำให้ควบคุมกันได้

กองเสือปานี้มีทั้งกรมกองประจำมณฑล แล้วยังมีกองเสือป่าเสนาหลวงรักษาพระองค์ส่วนใหญ่เป็นพวกข้าราชการในพระราชสำนัก โปรดฯ ให้มีสโนรสสถาน พระบาท

14. ทวี มานะโกษา, พระมหาธีราชเจ้า, หน้า 180

สมเต็จพระมหามyth เกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสมโรมรเสือป่าทุกวันเวลาเย็น ระหว่าง 17.00-19.00 น. ทอดพระเนตรการฝึกบุคคลทุกชั้นตลอดจนผลเสือป่าสมัครเป็นสมาชิกสมโรมได้ และทรงให้ความสนใจสนับสนุนกับพวากเสือป่ามาก ข้าราชการและประชาชนจึงนิยมสมัครเข้าเป็นเสือป่า นายทหารบางคนก็ไปสมัครเป็นสมาชิกสมโรม พระราชนงค์ต่างก็ถวายการสนับสนุนกองเสือป่าเป็นอย่างดี และมักจะได้รับตำแหน่งเป็นผู้บังคับการพิเศษ กรมเสือป่ารักษาดินแดน เช่น พระองค์เจ้าจุลจารพงษ์ ทรงเป็นนายกองพิเศษของกองรักษาดินแดนมณฑลพิษณุโลก พระองค์เจ้าบริพัตร์ฯ เป็น นายกองพิเศษของมณฑลนครสวรรค์เป็นต้น

ผู้ที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกจะต้องชื่นใบสมัครซึ่งมีผู้รับรองและประกาศไว้โดยเบิดเผยต่อเมื่อไม่มีผู้ดัดค้านแล้ว ทางการจึงจะประกาศรับเข้าเป็นสมาชิก โดยจะต้องเป็นสมาชิกสำรองในขั้นเด่นต่อเมื่อได้ถือหน้าพิพัฒน์สัตยาแล้ว จึงจะขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกประจำการ จะมีเข็มโลหะ Jarvis เหล็กสำบัคจันวนในทะเบียน มีรูปหัวเสือเล็ก ๆ ห้อยติดสำหรับกลัดติดเสื้อประจำ

พิธีถือน้ำได้กระทำครั้งแรกเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ร.ศ. 130 ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม พร้อมกับพิธีตรึงหมุดธงประจำกอง โดยโปรดเกล้าฯ ให้กองเสือป่าหลวง ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นเรียบร้อยแล้ว 1 กองร้อย เข้ากระทำสัตย์สาบานเป็นสมาชิกประจำการ สำหรับต่างหัวเมือง จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในพิธีถือน้ำเข้าประจำการ ณ มณฑลนั้น ๆ เช่น นครปฐม อยุธยา พิษณุโลก และแต่ละหัวเมืองทรงตราข้อบังคับลักษณะการปกครองกองเสือป่าในหัวเมืองขึ้น และได้แบ่งออกเป็นกรมกองกำหนดทำเนียบทำแหน่งและเครื่องแต่งกาย และผู้สมัครเป็นสมาชิกเสือป่า มีบุคคลหลายประเภท ทั้งนี้เป็นข้าราชการประจำกม. พ่อค้าคหบดี และอื่น ๆ จึงกำหนดข้อบังคับว่าด้วยสมาชิกกองหนุนและกองนอก นอกจากหน้าที่โดยตรงของเสือป่าแล้ว ยังหน้าที่ช่วยรักษาความสงบโดยทั่วไป เช่น การวิวัฒกันในที่ชุมชน การปลั๊กสุดมี กีดเพลิงใหม้ ๆ ฯลฯ

ทรงตั้งกองลูกเสือ

พระบาทสมเด็จพระมหามyth เกล้าฯ ทรงมีความสนใจพระราชหฤทัยในเรื่องของเด็กนับตั้งแต่ได้เสด็จกลับจากการศึกษาในยุโรป ก็ได้ทรงรับเด็กซึ่งเป็นบุตรข้าราชการและโภส

เจ้านายมาไว้เป็นมหาดเล็ก และได้ทรงอบรมสั่งสอนเด็กเหล่านั้นด้วยพระองค์เอง การศึกษาที่โปรดพระราชทานหนังไปในทางศีลธรรมและจรรยา

เมื่อครั้ง บาเดน เบเวลล์ ได้ตั้งหน่วย Boy Scout ขึ้นในอังกฤษ ทรงมีความเห็นว่า เป็นกิจการซึ่งคล้ายตามพระราชประสงค์ จึงได้ทรงจัดตั้งกองลูกเสือขึ้น พ.ศ. จ้าพะยารามราษฎร ได้ให้คำอธิบายว่า “คำว่า ลูกเสือ คงมีพระราชประสงค์ให้เป็นไป สอดคล้องต้องกับคำว่าเสือป่านเนอง เพราะเสือป่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ และลูกเสือเป็นเรื่องของเด็ก เดymผู้ใหญ่เสนอว่า ทำไม่ได้ใช้คำว่า เด็กชายเด่น ซึ่งตรงกับคำว่า Boy Scout ทรงให้พระราชบัญญัติว่า คำไทยเรามีเข้าใจง่าย ๆ ทำไม่ได้ใช้ไปใช้คำอื่นทำไม่”¹⁵ ดังนั้น จึงโปรดฯ ให้ตั้งกองลูกเสือขึ้นใน พ.ศ. 2454 กองลูกเสือกองแรก คือ โรงเรียนมหาดเล็กหลวง เรียกว่าเป็นกองร้อยที่หนึ่ง โรงเรียนราชวิทยาลัยเป็นกองร้อยที่สอง โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็นกองร้อยที่ ๗๖ และโปรดเกล้าฯ ให้ลูกเสือกองร้อยที่หนึ่งมหาดเล็กหลวง นี้เป็นลูกเสือหลวง สถานที่ฝึกหัดอบรมลูกเสือหลวงและลูกเสืออื่น ๆ กระทำที่สนามเสือป่า ได้โปรดให้ตั้งสมโตรเสือป่า เป็นที่สำหรับพระราชทานพระบรมราโชวาท การอบรมสั่งสอนแบบสั่งสอนเสือป่า

พ.ศ. 2462 ได้โปรดฯ ให้ส่งนักเรียนไทย ไปดูกิจการลูกเสือในประเทศอังกฤษ เป็นครั้งแรก

พ.ศ. 2463 ได้ส่งลูกเสือไทยเข้าร่วมชุมนุมลูกเสือนานาชาติ ซึ่งได้จัดขึ้นให้มีเป็นครั้งแรกของโลก ณ กรุงลอนดอน

พ.ศ. 2465 ลูกเสือไทยได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมลูกเสือนานาชาติ

พ.ศ. 2466 ทรงมีพระราชดำริว่า การลูกเสือเป็นปีกแผ่นแน่นอนแล้ว ควรจะให้มีผู้บังคับบัญชาที่สามารถ จึงทรงตั้งโรงเรียนผู้กำกับลูกเสือแบบอย่างโรงเรียนนายร้อย และต่อมากลุกเสือหลวงก็ได้เปลี่ยนฐานะเป็นนักเรียนเสือป่า

พ.ศ. 2467 ได้ส่งลูกเสือไทยไปร่วมงานชุมนุมลูกเสือนานาชาติครั้งที่ 2 ณ กรุงโคเปนเฮเกน

15. เศก้อน คุกโสภณ, พระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระนัมเกล้าเจ้าอยู่หัวและประวัติการลูกเสือไทย, หน้า 33

พระราชกรณียกิจที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

ตราพระราชบัญญัตินามสกุล

แต่ก่อนคนไทยยังไม่มีนามสกุลต่อท้ายชื่อตัวเอง มีเพียงชื่อ เช่น ผู้ชายชื่อพัน หากราชเรียนแล้วจะระบุคำนำหน้าชื่อว่า ทิดพัน ถ้ายังไม่ได้บรรยายเรียกว่า เจ้าพัน ไอ้พัน หรือพ่อพันตามอธิบายคัย สำหรับผู้หญิงที่มีครอบครัวแล้ว เรียกว่า อ่ำแดง เช่น อ่ำแดง ป้อม ถ้ายังเป็นโสดก็เรียกว่า เจ้า, นาง หรืออี ดังนั้นหากมีชื่อที่ช้ำกัน ก็จะเกิดความสับสน ยุ่งยาก อาจจะต้องใช้ชื่อที่อยู่หรือลักษณะประจำตัวเป็นสัญลักษณ์ เช่นนายมาบ้านท้ายตลาด อำเภอศรีอ่อน ฯลฯ ซึ่งทำให้ไม่สามารถเจาะจงแน่ชัดว่าเป็นผู้ใด ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระมหามงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้คณไทยมีนามสกุลต่อท้ายชื่อ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสะดวกแก่ราชการการด้วย จึงโปรดฯ ให้ตราพระราชบัญญัตินามสกุลใน พ.ศ. 2456 จมีน อมารดุ แร้งชัย ได้ให้ความเห็นไว้ว่า เพื่อประโยชน์ดังนี้。¹⁶

1. นามสกุล เป็นหลักของการสืบเชือสายต่อเนื่องกันทางบิดาผู้ให้กำเนิดเป็นศักดิ์ศรีและแสดงสายสัมพันธ์ในทางร่วมสายโลหิตของบุคคล

2. นามสกุล ก่อให้เกิดความเป็นหมู่คณะ ส่งเสริมความรักสามัคคีระหว่างเครือญาติตั้งแต่คนชั้นสูงถลงถอดชั้นต่ำทั่วไป

3. นามสกุล เปรียบเหมือนคุณลักษณะของบุคคลแต่ละผู้พันธุ์ ส่วนมากมักสร้างแนวรุ่งใจให้ผู้เป็นเจ้าของสกุล ตลอดจนเครือญาติในสกุลให้สำนึกในความช่วยเหลือเกิดความนิยมในอันที่จะดำเนินชีวิตเจริญรอยตามวิชาชีพและความมีชื่อเสียงอันเป็นที่มาแห่งมองคลานของบรรพบุรุษผู้ต้นตระกูล นามสกุลนี้ประดุจธงชัยเฉลิมครุยของคุณในสกุล โครงการฯ ก็ต้องเชิดชู และระมัดระวังที่จะไม่มีผลตินเสื่อมเสีย เป็นวิธีป้องกันความช่วยเหลือที่จะเกิดแก่หมู่คณะเป็นอย่างดีในทางอ้อมได้

การออกพระราชบัญญัตินามสกุลใน พ.ศ. 2456 เป็นการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงชีวิตของคนไทย ซึ่งได้ผลสำเร็จทันทีและรุ่งโรจน์นานนับนี้ นามสกุลนี้ประโยชน์มาก และแม้ว่าจะย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใด ก็สามารถสืบถ่ายและทราบสกุลกันได้ ทำให้รู้จักวงคุกณาญา瞞ติ

16. แหล่ง ศุนทรเวช “พระราชกรณียกิจสำคัญในพระบาทสมเด็จพระมหามงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม 5 หน้า 34-35

ของแต่ละตรรกะล ไม่ว่าจะเป็นราชตรรกะล เสื้อพระวงศ์ ข้าราชการ ลงปัจจังคณธรรมดา สามัญ เมื่อออกประกาศให้มีนามสกุล ผู้คนก็พากันมาทูลขอนามสกุลจากพระบาทสมเด็จพระมหามงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระราชนคร และขุนนางผู้ใหญ่กันอย่างมากมาย มีผู้ขอพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระมหามงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมากที่สุด แต่ทรงมีอาลักษณ์ในการพระราชทานช่วยคิดถวายบัง

อนึ่ง การเรียกบุคคลทั่วไปสามัญธรรมดา ทรงวางระเบียบไว้ว่า “ผู้ชายอายุ 15 ปีขึ้นไป ให้ใช้คำว่านายนำหน้าชื่อ อายุต่ำกว่า 15 ปี เรียกเด็กชาย ผู้หญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี เรียกเด็กหญิง อายุ 15 ปีขึ้นไป และยังมิได้ทำการสมรส เรียกนางสาว สมรสแล้วเรียกนาง และให้เปลี่ยนตามนามสกุลของสามี”

ให้พุทธศักราชเป็นศักราชในราชการ

เนื่องจากรัตนโกสินทร์ศก หรือ ร.ศ. ซึ่งใช้เป็นศักราชในราชการตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 นั้น เป็นตัวเลขที่จำนวนน้อย เพราะเพิ่งเริ่มต้นเมื่อ พ.ศ. 2325 หากต้องการจะนับถอยหลังในเหตุการณ์ที่ล่วงมาแล้วเป็นร้อย ๆ ปีก่อน ร.ศ. ย่อมเป็นการยุ่งยาก จึงโปรดฯ ให้ใช้พุทธศักราชเป็นศักราชในราชการแทนรัตนโกสินทร์ศก กับโปรดฯ ให้ถือวันที่ 1 เมษายน ตามทางสุริยคติเป็นวันขึ้นปีใหม่ ทั้งนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2456 เป็นต้นมา

การเปลี่ยนแปลงการนับเวลา

แต่เดิมเราบันเวลา กันเป็น “โมง” เป็น “ทุ่ม” และถือว่าเปลี่ยนวันใหม่เมื่อเวลา ยามรุ่ง ทรงเห็นว่า การนับเวลาซึ่งใช้มาแต่เดิมนั้น ไม่สะดวกในการติดต่อกับชนชาติตะวันตก ซึ่งใช้นับอัตราเวลาเป็นนาฬิกา จึงโปรดฯ ให้เปลี่ยนแปลงการนับเวลาในราชการเสียใหม่ ให้เป็นแบบสากลนิยม ดังนี้

- ให้ถือเวลาเที่ยงคืนเป็นเวลาเปลี่ยนวัน
- ระยะทุ่ม โมง ให้เปลี่ยนเรียกว่า “นาฬิกา”
- การนับเวลาเป็น ก.ท. (ก่อนเที่ยง - ตั้งแต่เที่ยงคืนถึงเที่ยงวัน) และ ล.ท. (หลังเที่ยง - ตั้งแต่เที่ยงวันไปถึงเที่ยงคืน) เช่นเดียวกับภาษาอังกฤษใช้ว่า A.M และ P.M ให้ใช้ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2460 เป็นต้นไป

- ให้ใช้เวลาตามมาตรฐาน โดยยึดเวลาที่เมืองกรีนิชประเทศอังกฤษเป็นมาตรฐานในการนับเวลา โดยตำแหน่งประเทศไทยที่ตั้งอยู่ตามลักษณะภูมิศาสตร์ เวลาจะเร็วกว่า กรีนิช 7 ชั่วโมง ตั้งนั้น จึงโปรดฯ ให้กำหนดเวลาเสียใหม่ ตั้งแต่ 1 เมษายน พ.ศ. 2463 ทำให้เวลาของประเทศไทยเร็วกว่าเดิม 18 นาที

ตราภูมิที่ยืนยันว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์

แต่ก่อนผู้ใดจะได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์ต่อไปก็แล้วแต่พระเจ้าแผ่นดินองค์ที่ สวรรคต จะมอบราชสมบัติให้ และทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยในเรื่องการสืบราชสมบัติ ขึ้นได้ จึงโปรดฯ ให้ตราภูมิที่ยืนยันว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ ตั้งแต่ 2467

เลิกหมาย ก. ข. และการพนันบ่อนเบี้ย

การพนันบ่อนเบี้ย เรียกว่าก่ออย่างหนึ่งว่าทั่วไป เป็นการพนันที่ชาวจีนนำเข้ามาเผยแพร่ใน เมืองไทย ตั้งแต่ตอนปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา

หาย คำเดิมมาจากภาษาจีน เรียก สายหาย เป็นการพนันนิยมเล่นกันในประเทศไทย ต่อมากล่าวว่า สายหายที่อยู่ในเมืองไทยนำมาเผยแพร่ในสมัยรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 3 ได้เริ่มต้นเก็บ ผลประโยชน์เป็นรายได้ของแผ่นดิน โดยใช้วิธีผูกขาดจากการเปิดประมูลให้เงินภาษีสูงเป็นหลัก ผู้ผูกขาดนี้ ต่อมากล่าวว่าได้รับบรรดาศักดิ์เป็นขุนนางเบิกบูรีรัตน์¹⁷ คนจีนพากันเรียกว่า ขุนนาง หรือแม้จะไม่ได้รับพระราชทานก็เป็นขุนนางโดยประชามติ ขุนนางคนสุดท้ายชื่อ ยง เทชะวณิช มีบรรดาศักดิ์เป็น พระอนุวัตรราชนิยม

คนไทยในครั้งนั้น พากันลุ่มหลงนิยมเล่นการพนันทั้งสองอย่างนี้ทั่วบ้านทั่วเมือง โดยเฉพาะเขตกรุงเทพฯ มีโรงบ่อนหลายแห่ง และยังมีโรงหมาลายโรง น้ำให้เล่นกันตลอดปี จนกล่าวเป็นกิจวัตรประจำวันของคนไทยสมัยนั้น รายภูมิเป็นจำนวนมากพากันหนักหนาในการ พนันเหล่านี้ จนไม่เป็นอันทำนาทำกิน ทำให้ประสบความหายนะอย่างรุนแรงไปตาม ๆ กัน และบางทีก็ทำให้กล้ายเป็นคนร้ายปล้นทรัพย์ชาวบ้าน

สำหรับ บ่อนเบี้ยให้ไทยแก่คนขึ้นต่อส่วนใหญ่ เพราะต้องไปเล่นเองในบ่อน

17. แจ่ม สนธิราษฎร์, วิชาราชนุสตรณ์ ปี 2505 เรื่อง รัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าฯ ให้เลิกหมาย ก. ข. หน้า 122 - 125

ผู้ที่มีความลับอยู่ในไปเล่น แต่ห่วงนั้น ให้โทษทั้งคนชั้นสูงและคนชั้นต่ำ เพราะให้วิธี ฝ่ากคนอื่นให้ไปแหงหวยแทนตัวได้ เช่น นายอาจจะใช้คนรับใช้ไปแทนตนเองได้ ดังนั้น หวย ก.ข. จึงมีผู้นิยมเล่นมาก

การพนันทั้งสองชนิดนี้ ทำรายได้ได้แก่บ้านเมืองในรูปที่รัฐจะได้เงินภาษีอากร เข้ารัฐ โดยไม่ต้องตั้งพิกัดอัตราภาษีเรียกร้องจากราษฎร แต่ราษฎรจะพาภันสมัครใจและ เต็มใจเสียให้รัฐ แม้ว่าจะหมดตัว เป็นการเสียภาษีโดยทางบ่อนเป็นแหล่งของการหวย

สรุปความแล้ว การพนันทั้งสองนี้ มีทั้งคุณและโทษต่อบ้านเมือง ทางราชการ จึงคำริที่จะให้เลิกการพนันทั้งสองอย่างนี้ ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 และเริ่มลงมือมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2431 แต่จะเลิกโดยทันทีไม่ได้ เพราะเมื่อร่วมเงินอากรหั้งสองอย่างเข้าด้วยกัน เป็น เงินจำนวนมาก ที่ไม่อาจหารายได้อื่นใดมาทดแทนได้ทัน

หากจะขึ้นภาษีสินค้าข้ามเข้า - ข้าออก เพื่อชดเชยรายได้ ก็ทำไม่ได้ เพราะสัญญา กับต่างชาติที่ผูกมัดไทยให้เก็บภาษีขาเข้าได้ เมื่อกินร้อยละ 3 ดังชาวบ้านเรียกกรรมคุลภาคร ในสมัยนั้นว่า “โรงภาษีร้อยชักสาม” เรื่องราวดังกล่าวนี้ ดังปรากฏในลายพระหัตถ์ซึ่งเขียนไว้ ในการประชุมเสนอبدีว่า¹⁸ “ในเรื่องอากรบ่อนเป็นนี้ ตามความคำริชั้นเดิมย่ออมเป็นที่เข้าใจ กันอยู่แล้วว่า เป็นของชั่วร้าย ควรคิดจะเลิกถอนให้หมดไป แต่จะเลิกถอนได้หมดในทันที ไม่ได้ เพราะเงินรายได้จากการบ่อนเป็นนี้มีจำนวนเงินเล็กน้อย ที่ได้มามากจ่ายในราชการ ถึงแม้นว่าจะยกเลิกถอนให้หมดไปทันที ก็ยากที่จะหาประโญชันรายได้อ่ายางอื่นมาทดแทน ให้พอเพียง..... แต่ไม่ใช่รายได้ที่เกิดขึ้นใหม่ ย่อมได้อาอาศัยเงินมาใช้จ่ายในราชการมาช้านาน แล้ว..... การอากรบ่อนเป็นนี้จึงได้จัดผ่อนเลิกมาเป็นคราว ๆ ถึง ศก 129 มีบ่อนเป็นคงเหลือ ในกรุงเทพฯ 9 ตำบลรวมเป็นจำนวนเงิน ปีหนึ่ง 3,529,600 บาท.....”

ความยากลำบากของการเลิกหวยและบ่อนเป็นนี้ มืออยู่คือ ต้องหาเงินทางอื่น มาทดแทน ซึ่งกระทรวงพระคลังมหาสมบัติได้เคยคิดมาแล้ว 3 ทางคือ¹⁹

18. เอกสารกองจดหมายเหตุแห่งชาติ ของกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ เรื่อง ร.6 ค.18 ภาษีอากร ปีก 5

19. เล่มเดียวกับซึ่งบรรยายที่ 8

1. ขึ้นภาษีคุณภาพ

2. ขึ้นภาษีในพื้นเมืองหรือจัดเก็บขึ้นใหม่

3. ลงทุนทำการบำรุงบ้านเมืองให้เกิดผลอุตสาหกรรมให้บังเกิดรายได้ทางอ้อมหรือเป็นปัจจัยให้ได้ตั้งภาษีในพื้นเมืองเพิ่มเติมขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถนำมาใช้กดแท่นเงินที่ขาดไปในการเลิกการพนัน 2 ประเภทนี้

การเลิกการพนันทั้ง 2 ประเภทนี้ จึงต้องค่อยลดจำนวนบ่อนลงเรื่อย ๆ แต่ก็เกิดความวุ่นวาย เมื่อเหลือบ่อนน้อย คนก็มารุมเล่นอยู่แห่งเดียว ราคาก่อหนี้สูงมาก จึงต้องให้รัฐเด็ดขาด โดยเลิกหมาย ก.ว. ก่อน ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2459 และเบิกบ่อนเบี้ยตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2460 โดยโปรดฯ ให้กระทรวงพระคลังจ่ายเงินคงพระคลังออกแท่นงบประมาณที่รัฐต้องขาดไป เพราะการเลิกการพนันทั้งสองอย่างนี้

การคุณภาพ

การรถไฟ

ในสมัยรัชกาลที่ 6 กิจการรถไฟได้เจริญรุ่งเรืองขยายตัวเพิ่มขึ้นเป็นลำดับต่อ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งแผนกรถไฟขึ้นในกรมยุทธศาสตร์ ขึ้นอยู่กับกรมเสนาธิการทหารบก กระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2455 และได้สั่งนายทหารมาฝึกหัดการเดินรถ และฝึกหัดงานซ่างกลในโรงงานมักกะสัน

โปรดเกล้าฯ ให้รวมกรมรถไฟหลวงสายเหนือและรถไฟหลวงสายใต้ ที่แยกสายการบังคับบัญชาตั้งแต่ พ.ศ. 2456 เข้าเป็นกรมเดียวกันตามเดิม เรียกว่า กรมรถไฟหลวง และโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเรอ กรมทุนกำแพงเพชรอัครโยธินเป็นผู้บัญชาการ²⁰

ในโอกาสที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับเยอรมัน, ออสเตรีย, อังกฤษ ได้ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้วิศวกรไทยเข้าบริหารงานแท่นชาวดังประเทศ เพื่อควบคุม

20. หนังสือที่รัฐสั่งกิจการรถไฟครบรอบ 72 ปี (2439 - 2512) โรงพิมพ์ การรถไฟแห่งประเทศไทย, มีนาคม 2513, หน้า 41 - 42

การเจาะถ้ำขุนตาลในทางสายเหนือ ซึ่งค้างอยู่ให้เสร็จ ซึ่งนับเป็นถ้ำที่มีความยาวที่สุดในอาณาจักรไทย มีความยาวถึง 3,362.05 เมตร

พ.ศ. 2460 เปิดสถานีหัวลำโพง อันเป็นชุมทางใหม่ของรถไฟฟ้าสายในประเทศ

พ.ศ. 2464 ออกพระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวงเป็นพระราชบัญญัติควบคุมการรถไฟทั้งรถไฟหลวง รถไฟราชภูร์ และทางหลวงในประเทศไทยด้วย นอกเหนือนี้ ยังส่งนักเรียนไทยไปศึกษาวิชาศึกษาธิคัณชั่งกล ซ่างไฮรา ซ่างไฟฟ้า และการพานิชย์ในต่างประเทศ เพื่อนำวิชาความรู้กลับมาบริหารกิจการรถไฟไทย

ทางรถไฟสายตะวันออกได้สร้างต่อจากแปดริ้วไปถึงอุรุ่ญประเทศ

ทางสายตะวันออกเฉียงเหนือ สร้างต่อจากถนนราชสีมาไปถึงอุบลราชธานีและมีทางแยกไปขอนแก่น

สร้างสะพานพระราม ๘

สะพานนี้เริ่มสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2465 (แต่มาเปิดใช้ใน พ.ศ. 2469) ทั้งนี้เพื่อเชื่อมทางรถไฟสายเหนือและสายใต้ให้ติดต่อถึงกัน โดยไม่ต้องตั้งสถานีใหญ่เพิ่มขึ้น มีแต่หัวลำโพงเป็นชุมทางร่วมกันของรถไฟทุกสาย

เริ่มวางรากฐานการคมนาคมทางอากาศ

สำหรับการบินนั้น นอกจากจะนำมาใช้เป็นกำลังป้องกันประเทศแล้ว ยังใช้เป็นประโยชน์ในการคมนาคมขนส่งทางอากาศได้ด้วย จึงโปรดฯ ให้เริ่มมีการบินขึ้นในประเทศไทย โดยทางราชการจัดให้มีการบินขึ้นทดสอบเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2456 ณ สนามราชกีฬาสโมสรและได้ส่งนายทหารไทย 3 นายไปเรียนเป็นนักบินที่ประเทศฝรั่งเศส คือ นายพันตรี หลวงศักดิ์ศักยาภู (สมี สุวรรณประทีป) นายร้อยเอกหลวงอาวุธลิขิต (หลง ลินสุข) ต่อมาเป็น นายพันเอก พระยาเวหา สยามศิลปสิทธิ์

นายร้อยโททิพย์ เกตุหัต ต่อมาเป็น นาวาอากาศเอก พระยาทيانพิมาต ทั้งสองท่านนี้ จบหลักสูตรนักบินพลเรือน และนับได้ว่าเป็นนักบินรุ่นแรกที่เป็นครูผู้สอนในเมืองไทย²¹ ต่อมาก็ได้ก้าวเดินกรมอากาศยาน และสนามบินดอนเมือง

หลังสังคมโลกครั้งที่ 1 แล้วการบินในประเทศไทย ได้ถูกนำมาตัดแปลงใช้ ในด้านการขนส่งทางอากาศเป็นการบินพลเรือน มีการขนส่งไปรษณีย์ภัณฑ์ทางอากาศเป็น ครั้งแรก ระหว่างกรุงเทพฯ นครราชสีมา เมื่อ พ.ศ. 2463 และได้เริ่มเปิดอากาศไปรษณีย์ ในต่างจังหวัดเป็นครั้งแรกระหว่าง นครราชสีมา - ร้อยเอ็ด - อุบลราชธานี พ.ศ. 2465 และ พ.ศ. 2466 เปิดสายการบินนครราชสีมา - ร้อยเอ็ด - อุดรฯ และหนองคาย

การวิทยุโทรเลข

พ.ศ. 2456 โปรดฯ ให้กระทรวงทหารเรือเริ่มจัดตั้งสถานีวิทยุ โทรเลขขึ้น ที่ตำบลคลาแดง จังหวัดพระนคร ที่จังหวัดสงขลา และในเรือที่เข้าราชการสำคัญ ๆ ก โปรดฯ ให้ติดตั้งเครื่องวิทยุโทรเลขด้วย สถานีวิทยุที่ตำบลคลาแดงและที่จังหวัดสงขลานี้ เปิด สถานีพร้อมกันเมื่อ 13 มกราคม 2456 ใช้เป็นส่วนของทางราชการก่อน ต่อมาจึงโปรดฯ ให้ประชาชนใช้เป็นบริการด้วย

พ.ศ. 2462 ได้ออกพระราชบัญญัติวิทยุโทรเลขสำหรับควบคุมกิจการให้เป็น หลักฐาน

การศึกษา

ตามประกาศนี้จะเริ่มงบประมาณการศึกษา

การศึกษากำหนดแบ่งเป็นสองประเภท คือ

1. สามัญศึกษา ได้แก่การเล่าเรียนเพื่อจะได้มีความรู้สามัญ ซึ่งคนควรจะรู้ทุกคน เช่น วิชาเลข จารยา ฯลฯ

21. พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, ชาชีวิต

2. วิสามัญศึกษา ได้แก่การเล่าเรียนเพื่อจะได้มีความรู้พิเศษ ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ทุกคน และสามารถเลือกเรียนเฉพาะอย่าง เช่น วิชาครู แพทย์ กฎหมาย วิชาต่างๆ ฯ การศึกษากำหนดออกเป็นสองภาค คือ

1. การศึกษาภาคบังคับ ได้แก่ความรู้ทั้งฝ่ายสามัญศึกษา และวิสามัญศึกษา ซึ่งสมควรจะให้ราษฎร มีความรู้เป็นพื้นฐานทุกคนพอให้รู้ผิดชอบชัวร์ดี รู้วิชากลาง ๆ ไว้สำหรับให้พอกะที่จะต้องใช้ทุกวัน รู้จักทางที่จะรักษาทั้งส่วนชีวิต, ร่างกาย, ทรัพย์สมบัติ และชื่อเสียงให้พอดีของตนเป็นผลเมืองดีได้ กับให้รู้จักทำการหาเลี้ยงชีพตามภูมิลำเนาเหล่าตระกูลของตนรวมเรียกว่า **ประณัศึกษา**

2. ภาคศึกษาพิเศษ ได้แก่ความรู้ฝ่ายสามัญศึกษาที่เหนือจากนั้นขึ้นไป อันไม่จำเป็นที่จะต้องรู้เพื่อมีอนาคตทุกคน เรียกว่า **นัชบນศึกษา** และวิสามัญศึกษาที่เหนือกว่านั้นขึ้นไปอันไม่จำเป็นที่คนจะต้องรู้เพื่อมีอนาคตทุกคน ซึ่งเรียกว่า **อุดมศึกษา** เป็นวิชาความรู้ที่ไม่บังคับ สุดแล้วแต่ผู้ใดที่ทุนทรัพย์และสติปัญญาที่จะเล่าเรียนได้เพียงได้ และรักเรียนในทางใดก็เลือกเรียนได้ตามความพอใจ

ส่วนเสริมโรงเรียนฝึกหัดครูสตรีแห่งแรก

พ.ศ. 2456 กระทรวงธรรมการได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูสตรีเป็นครั้งแรก ทั้งนี้เพราะการศึกษาสำหรับเด็กหญิงที่จัดขึ้นอย่างเป็นระเบียบมีอยู่แต่ในกรุงเทพฯ เท่านั้น ตามทั่วเมืองขนาดแคลนครุษัหัญชิงและหากจะส่งครูผู้หญิงที่ไม่มีพื้นเพื่อยู่หัวเมืองออกไปก็จะเป็นการลำบาก ดังนั้นจึงจัดการตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูสตรีในกรุงเทพฯ โดยอาศัยวังเก่าของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนมรุพงศ์ศรีพัฒน์ ที่ทรงมอบให้รัฐจัดเป็นสถานศึกษาฝ่ายสตรี และอุทิศส่วนพระกุศลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ภายหลังพระราชนานมว่า “โรงเรียนเบญจมราชาลัย” รับนักเรียนครูสตรีจากหัวเมืองต่าง ๆ โดยให้สมุดเทศาภิบาลส่งเด็กหญิงไปเรียนเป็นนักเรียนหลวง แต่จะสมัครเรียนเองก็ได้ ต้องเสียค่ากันอยู่เดือนละ 15 บาท

กิจการของกรมศึกษาธิการได้ก้าวหน้าออกไปทั่วกรุงเทพฯ และหัวเมืองและได้แบ่งเขตการตรวจการศึกษาเป็นเมืองนอกจากมณฑลกรุงเทพฯ มี 4 ภาค ตั้งตัวแห่งนั่

ข้าหลวงตรวจการขึ้นภาคลະคน ให้มีหน้าที่ตรวจการแผนกธรรมการเพื่อดูแลการงานให้เป็นไปตามระเบียบใน พ.ศ. 2458 เป็นครั้งแรก

ตั้งโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์

ครั้งพระบาทสมเด็จพระมหามุนีเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาวิชาการอยู่ณ ประเทศอังกฤษ พระองค์ได้ทรงสนพระทัยในแนวการศึกษาและวิธีการจัดโรงเรียนราชภัฏของประเทศอังกฤษ อันเป็นแบบปับลิคสกูล (Public School) ซึ่งเป็นที่ฝึกเยาวชนในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดียิ่ง ทรงมีพระราชดำริที่จะให้มีโรงเรียนประเทศาในประเทศไทยบ้าง ครั้นพระองค์ได้เสด็จขึ้นครองราชย์จึงได้ทรงตั้งโรงเรียนกินนคอนแห่งหนึ่ง ดำเนินการแบบ Public School ของอังกฤษ และพระราชทานนามโรงเรียนนี้ว่า “โรงเรียนมหาดเล็กหลวง” รับเฉพาะนักเรียนประจำเท่านั้น ได้ทรงวางรูปการจัดเหมือนอย่างโรงเรียนปับลิคสกูลของอังกฤษทุกอย่าง คือ แบ่งออกเป็นคณะ มีผู้บังคับการและมีเจ้าคถอนเป็นครูผู้ปกครอง มีสภากิจกรรมกลางเป็นผู้ดำเนินงาน

เมื่อโรงเรียนมหาดเล็กหลวงดำเนินมาได้เป็นปีก่อนพอสมควรแล้ว พระองค์จึงได้โอนโรงเรียนราชวิทยาลัยจากกระทรวงศึกษาธิการ (สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5) โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนกินนอน สำหรับอบรมและให้การศึกษาแก่บุตรข้าราชการ และบุตรพ่อค้า วาณิชย์ ฯลฯ ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า King College มีระเบียบแบบแผนอย่าง Public School เช่นกัน

ต่อมาโปรดฯ ให้สร้างโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นอีกแห่งหนึ่งคือ ที่จังหวัดเชียงใหม่ นักเรียนของโรงเรียนทั้งสามแห่งนี้เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ก็โปรดฯ ให้เข้ารับราชการในกรมมหาดเล็กมีศูนย์เป็นมหาดเล็กพิเศษ โรงเรียนทั้งสามนี้ทรงพระราชทานพระราชนรรพ์ ส่วนพระองค์เป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในโรงเรียนทั้งสิ้น ต่อมาในรัชกาลที่ 7 ก็ได้ทรงกำหนดบุรุงโรงเรียนมหาดเล็กหลวงและราชวิทยาลัยสี่บ่อต่อจากพระบรมราชูปถัมภ์ ต่อมากิจการเงินของประเทศไทยในภาวะที่ผิดเคือง จึงทรงรวมโรงเรียนมหาดเล็กหลวงและราชวิทยาลัยเข้าเป็นโรงเรียนเดียวกัน และพระราชทานนามใหม่ว่า “วชิราลุขวิทยาลัย” และยุบโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเชียงใหม่รวมกับวชิราลุขวิทยาลัยด้วย²²

22. ทวี มนธระโกษา, พระมหาธรรมเจ้า, หน้า 161

บำรุงอาชีวศึกษา การบำรุงการศึกษาทางด้านนี้ เพื่อเป็นการฝึกให้ผลเมืองได้มีความรู้ใน การประกอบอาชีพของตน และสามารถเสี้ยงตัวเองได้โดยไม่ต้องหวังรับราชการเพียงอย่างเดียว โปรดฯ ให้มีการจัดงานแสดงศิลปหัตถกรรมของนักเรียนเป็นครั้งแรกที่โรงเรียน สวนกุหลาบวิทยาลัย

พ.ศ. 2455 โปรดฯ ให้ตั้งโรงเรียนพาณิชยการ

พ.ศ. 2456 โปรดฯ ให้ตั้งโรงเรียนแพะช้าง

พ.ศ. 2460 จัดตั้งการฝึกหัดครุภัติกรรมขั้นประถม

พ.ศ. 2461 โปรดฯ ให้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราชภารกษาเพื่อควบคุมโรงเรียน ของบุคคล หรือคณะกรรมการ (แต่ก่อนมา มีชื่อเรียกว่า “โรงเรียนเชลยศักดิ์”) ให้ดำเนินการ สอนตามหลักสูตร

พ.ศ. 2464 โปรดฯ ให้ตราพระราชบัญญัติประถมศึกษาขั้นเพื่อปังคบเด็ก ทุกคนไม่เลือกว่าเพศหรือศาสนาใด อายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ ต้องเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียน จนถึงอายุ 14 ปีบริบูรณ์ โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน หากฝ่าฝืนบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ต้องมีโทษถูกปรับ การบังคับนี้ได้จัดดำเนินการเป็นเขต ๆ ไปตามความเหมาะสมสมควรกว่า จะทั่วถึงในทุกเขตพระราชอาณาจักร

ขยายการศึกษาลงขั้นอุดมศึกษา

โปรดฯ ให้ปรับปรุงและขยายกิจการโรงเรียนมหาดเล็กที่ได้ตั้งขึ้นในรัชกาลที่ 5 นั้น ให้เจริญก้าวหน้าออกไปเป็นอันมาก ยกฐานะให้เป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขยายการเรียนให้กว้างขวางออกไปแบบแยกวิชา เป็นแผนก ๆ เช่น กกฎหมาย รัฐประศาสนศาสตร์ การต่างประเทศ การเกษตร การซ่าง การครุ และการแพทย์เป็นต้น และโปรดพระราชทานเงินที่เหลือจากการเรียกใช้สร้างอนุสรณ์ ปิยมหาราชเป็นเงินทุนของโรงเรียน และพระราชทานนามโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นมหาวิทยาลัยว่า “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”

เพื่อเป็นอนุสาวรีย์เฉลิมพระเกียรติแก่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ให้มหาวิทยาลัย
นี้ขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459²³

วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2460 โปรดฯ ให้ตั้งกรรมมหาวิทยาลัยขึ้นอีกกรมหนึ่ง
ในกระทรวงธรรมการ และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็สังกัดอยู่ในกรมนี้

นอกจากนี้ยังมีการคัดเลือกนักเรียนที่สอบไล่ได้คะแนนดียอดเยี่ยมส่งไปเรียนต่อ
ต่างประเทศด้วยทุนรัฐบาลปีละหลายคนเพื่อกลับมาทำงานบารุงบ้านเมืองโดยใช้ความรู้ที่
ไปศึกษาให้เกิดประโยชน์²⁴

กำหนดการศึกษาประจำาล

มีการดำเนินโรงเรียนประจำาล คือโรงเรียนที่ประชาชนในห้องที่จำ กองหนึ่ง
หรือตำบลหนึ่งจัดตั้งขึ้น และดำเนินอยู่ด้วยทุนทรัพย์ของประชาชนในห้องที่นั้น ซึ่งอยู่ใน
ความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนประเภทนี้เป็นโรงเรียนประถมศึกษา

สำหรับเงินที่นำมาใช้จ่าย โรงเรียนประจำาลจะได้เงินมาจาก

เงินศึกษาพาล

เงินศึกษาพาล เป็นเงินค่าใช้จ่ายสำหรับโรงเรียนประจำาล ได้มาจากเงินซึ่ง
เรียกเก็บเป็นรายปีจากประชาชน ชายทุกคนที่มีอายุระหว่าง 18 - 60 ปี จะต้องเสียเงิน
ศึกษาพาลปีละไม่ต่ำกว่า 1 บาท แต่ไม่เกิน 3 บาท หั้งนี้ให้แต่ละห้องถือเป็นผู้กำหนด
อัตรากัน ผู้ที่ได้รับยกเว้นไม่ต้องเสียเงินศึกษาพาลคือ ผู้ที่ทำมาหากินไม่ได้ พระภิกษุสามเณร,
บาทหลวง, ทหาร, ตัวราช ฯลฯ นอกจากนี้โรงเรียนประจำาลยังได้เงินอุดหนุนจากกระทรวง
ศึกษาธิการอีกด้วยหนึ่ง

23. หนังสือมหามหาวิทยาลัย 23 ต.ค. 2511 เรื่อง ประตัจุภานลงกรณ์มหาวิทยาลัย

24. ประยุร พิศนาค ; ๙ กษัตริย์ไทยแห่งราชวงศ์จักรี. หน้า 417

การสาธารณสุข

ก. ตั้งโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ โรงพยาบาลแห่งนี้ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงพระบรมราชโขน์และพระบรมราชโขน์ด้านของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ให้ทรงร่วมกับบริษัทพระราชทรัพย์และทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างขึ้นสมทบทักษิณ ที่เหลือจากครัวตั้งสภากุฎามโรมแดงด้วย การนี้ได้มีเรื่องขึ้นแต่ พ.ศ. 2454 แต่มาสำเร็จเรียบร้อยเปิดใช้การได้เมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2457 ต่อมาโรงพยาบาลแห่งนี้ก็ได้ไปรวมขึ้นอยู่กับสภากาชาดไทย

ข. ตั้งสถานปาสตุรสภาฯ ได้โปรดให้ตั้งสถานบันแห่งนี้ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2455 เพื่อใช้เป็นสถานที่สำหรับรักษาคนถูกสูญหายกัด โดยสามารถผลิตวัสดุป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าขึ้นใช้ได้เอง และเป็นสถานที่สำหรับตรวจสอบยาตราตุต่าง ๆ ทางการแพทย์ กับได้โปรดฯ ให้รวมว่า กำหนดของฝีปูลูกป้องกันไข้ทรพิษเข้ามาร่วมไว้ในที่แห่งเดียวกันนี้ด้วย

ต่อมาสถานปาสตุรสภาฯ ได้เปลี่ยนชื่อมาเป็น “สถานปาสเตอร์” ตามนามของนักวิทยาศาสตร์ชาวฝรั่งเศสผู้ค้นพบวิชานี้ และได้โอนมาขึ้นต่อสภากาชาดไทยด้วย

ก. ตั้งสถานเสาวภา เนื่องในการบำเพ็ญพระราชกรณียภาพประเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวง เมื่อ พ.ศ. 2463 นั้น ได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์เป็นเงินจำนวน 258,000 บาท เพื่อสร้าง “สถานเสาวภา” ขึ้นเป็นอนุสรณ์แห่งองค์สมเด็จพระบรมชนกาญาณ ในกรณีได้มีพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ พ่อค้า คหบดี ร่วมบริจาคโดยเด็ดขาดเป็นอันมาก งานได้สำเร็จเรียบร้อยเปิดทำการได้เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2465 และได้ทรงมอบให้แก่สภากาชาดไทย เพื่อใช้เป็นสำนักงานของสถานปาสเตอร์

ครั้นต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2466 ก็ได้เปิดสวนญี่ปุ่นในสถานเสาวภาได้ด้วย เพื่อใช้เป็นแหล่งผลิตเชรุ่มนีดแกะพิชัย

ก. ตั้งกรมสาธารณสุข ได้โปรดฯ ให้ตั้งกรมสาธารณสุขขึ้นใน พ.ศ. 2461 โดยโอนงานการสุขาภิบาลทั้งปวงที่เคยแยกย้ายกระจายอยู่ในกระทรวงมหาดไทยบ้าง และกระทรวงนครบาลบ้างนั้น มารวมไว้เป็นกรมเดียวกัน ให้ขึ้นสังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทย

จ. ตั้งกองอนุสภากาชาด สภากาชาดไทยได้เริ่มจัดให้มี “การอนุสภากาชาด” ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2465 เพื่อฝึกอบรมให้เด็ก ๆ ได้ใจในการอนามัย และปลูกนิสัยให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ ต่อเพื่อนมนุษย์รักษาบ้านเพียงตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งนี้ได้มอบให้กระทรวงธรรมการ

เป็นผู้ดำเนินการ จึงได้เริ่มกำหนดนิยมอนุสภากาชาดขึ้นตามโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งชายและหญิง แพร่หลายออกไปเป็นอันมากันนับแต่นั้นมา

ฉ. ตั้งสถานีประชานามัยพิทักษ์ (ต่อมาได้เปลี่ยนเรียกว่า “สถานีอนามัย”) โดยได้เริ่มจัดให้มีขึ้นในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี ก่อนเมื่อ พ.ศ. 2466 จากนั้นก็ได้ขยายออกไปตามหัวเมืองต่าง ๆ เช่นที่เชียงใหม่ นครราชสีมา อุบลราชธานี ราชบุรี ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อช่วยดูแลรักษาอนามัยให้แก่ประชาชนและแนะนำวิธีพยาบาลคนไข้ตามเคหสถาน บ้านเรือน ทำการฟาร์ก สงเคราะห์-ผลุงครรภ์ คลอดบุตร และรับรักษาพยาบาลในรายที่ยังไม่ถึงกับต้องส่งโรงพยาบาล

พร้อม ๆ กันนี้ก็โปรดฯ ให้ตั้ง “โรงเรียนนางสุขาภิบาล” ขึ้นเพื่อบรรnanกเรียนที่สำเร็จวิชาพยาบาลมาแล้วเข้าบรรจุประจำตามสถานีประชานามัยพิทักษ์เหล่านี้

ช. การเบ็ดเตล็ด เรื่องอื่น ๆ อันเกี่ยวกับการแพทย์และการสาธารณสุขในรัชกาลนี้ยังมีอีกมากมายเกินกว่าที่จะนำมาพูดไว้โดยทั่วถ้วนได้ จึงขอสรุปเฉพาะแต่หัวข้อที่เห็นว่าสำคัญ นำมากรส่วนไว้โดยย่อเท่านั้น คือ

สันนิบาตสภากาชาดได้รับสภากาชาดไทย (ครั้งนี้ยังมีชื่อเรียกว่า “สภากาชาดสยาม”) เข้าเป็นสมาชิกเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2465

ได้มีการประชุมสภากาชาดฝ่ายบูรพประเทศครั้งที่ 1 ขึ้นที่กรุงเทพฯ ณ ศาลาสหทัยสมาคม ในพระบรมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. 2465

ตั้ง “โรงเรียนนางพยาบาลของสภากาชาด” ขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2457 พร้อมกับเปิดโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

ตั้ง “โรงเรียนการแพทย์ทหารบก” ขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2460

เปิดการประปา เมื่อ พ.ศ. 2457 และที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ได้โปรดฯ ให้สร้างชิรพยาบาล ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2455 แทนการสร้างหรือซ้อมแซมพระอารามตามโบราณราชประเพณี

วรรณกรรม

พระราชวงศ์เชอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงมีความเห็นเกี่ยวกับพระปรีชาสามารถของ “รัชกาลที่ 6” ไว้ในคำนำหนังสือประชุมนิติทานพระราชินพนธ์รัชกาลที่ 6 พ.ศ. 2468 ว่า

“พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ gele เจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือไทย ไว้เกื้อบจะทุกแผ่นก ในแผ่นกกวมีทั้งฉันท์ ลิลิต และกลอน ประเกบนทະคร”²⁵ อาจ แบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

พระราชนิพนธ์ละกรร่อง เช่น ท้าวแสนปม, สาวิตรี ฯลฯ

พระราชนิพนธ์ละกรพูด เช่น พระร่วง, มัทนพารา, วิวาห์พระสมุทร, เวนิ划านิช ฯลฯ

พระราชนิพนธ์สารคดี เช่น เที่ยวเมืองพระร่วง, สงกรรมสีบราชสมบัติโภแลนด์ ฯลฯ

พระราชนิพนธ์เกี่ยวกับลักษณะ เพาะเพลน์และศาสนา เช่น พระพุทธเจ้าตรสรู้อะไร, ป้อเกิด รามเกียรติ

พระราชนิพนธ์เกี่ยวกับการทหารและการต่างประเทศ เช่น ความผันของเยอร์มัน ฯลฯ

พระราชนิพนธ์ร้อยกรอง เช่น ศกุนตลา, ละครดีกจำบรรพ, โคลงสุภาษิต, นารายณ์สิบปาง ฯลฯ

พระบรมนามาภิไธยที่ทรงใช้ในการประพันธ์นั้น ปรากฏว่าได้ทรงใช้ทั้งพระนาม จริงและพระนามแฝง ซึ่งพระนามแฝงนั้นมีอยู่มากมายหลายพระนามด้วยกัน และทรงเลือก ใช้ในโอกาสต่าง ๆ กัน พอจะรวมรวมนำมากล่าวได้ดังนี้

อัศวพาหุ - สำหรับเรื่องเกี่ยวกับการเมือง และบทปลูกใจ

ศรีอยุธยา - สำหรับบทละคร

รามจิตติ - สำหรับเรื่องบันเทิงคดี และสารคดีต่าง ๆ ที่ทรงแปลจากภาษาต่าง ประเทศ

25. ประพันธ์ ศรีนรังค์; ชีวิตและผลงานของอัศวพาหุ, หน้า 646

พันแหลม - สำหรับเรื่องที่เกี่ยวกับทหารเรือ

นายแก้วนายชัยวุฒิ, พระชรรค์เพชร - สำหรับบุคลากร

น้อยตา, สุครีพ - สำหรับนักงานต่างๆ

นอกจากจะทรงเป็นนักเขียนชั้นเยี่ยม ทรงเขียนได้ทุกรสทุกเรื่องแล้ว ยังทรงเป็นนักเขียนภาษาอีกด้วย ภาพผู้พระหัตถ์ของพระองค์ท่านส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ใน “ดุสิต-สมิตร” และทรงโปรดฯ การเขียนภาพล้อมมากที่สุด มีทั้งชนิดเส้นหมึกและเส้นขด

กึ่งอื่น ๆ ในรัชสมัยของพระองค์ ก็มีอยู่มากหมายหลายท่านด้วยกัน พอจะรวมนำมากราฟโดยสังเขปเฉพาะแต่ท่านที่สำคัญได้ดังต่อไปนี้

1. พระราชบรมราชนิพัทธ์ (พระองค์เจ้ารัชนาเจมจาร์ส) ซึ่งทรงใช้นามปากกาว่า น.ม.ส. ผู้ทรงเล่นจัดในการประพันธ์เป็นอย่างดีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ทรงมีลีลาในการเขียนและจำนวนโวหารที่ไม่ซ้ำแบบใคร เป็นแบบแปลกแนวใหม่ ที่ไม่เคยมีใครคิดในได้เคยใช้มาก่อนเลย จึงทำให้พระนิพนธ์ของพระองค์มีความดีเด่น และได้รับความนิยมยกย่องเป็นพิเศษจากวงการหัวไปลอดมา

บทพระนิพนธ์ที่สำคัญของพระองค์ก็ได้แก่ กนกนกร นิทานเวดาล พระนลคำฉันท์ จดหมายจากวงศ์รำ ลิลิตสามารถ นางพญาของไทยฯ ฯลฯ

*
2. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อุบลฯ) ผู้ใช้นามปากกว่า “ครูเทพ” เป็นนักคิดนักการศึกษา ผลงานส่วนใหญ่ของท่านเป็นความเรียงประเกทสารคดี ส่วนที่เป็นบทกลอนก็มักเป็นกลอนสารคดี เช่นกัน หนังสือสำคัญที่ท่านได้แต่งขึ้นมี ความเรียงเรื่องต่าง ๆ ของครูเทพเล่ม 1 ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับการศึกษา เล่ม 2 ว่าด้วยเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจ ชุดโคลงกลอนของครูเทพ แบบเรียนต่าง ๆ ทั้งที่ใช้สำหรับครูและนักเรียน ได้แก่ ตรรกวิทยา ตำราเรขาคณิต พีชคณิต ชุดแบบสอนอ่านธรรมจริยา เป็นต้น ที่เป็นบทกล่อมพูดก็มีอยู่ด้วยกัน 4 เรื่อง คือ เรื่องบอยใหม่ แม่ครีรัว หมันไว และตาเงาะ กับได้ประพันธ์บทเพลงอมตะไวเพลงหนึ่งนั่นคือ “กราวกีพา”

3. เสนาธิการโภเศศ และ นาคบะทีป ซึ่งเป็นนามปากกาของ พระยาอนุมานราชาน (ยง เสนาธิการโภเศศ) และพระสารบรรเสรฐ (ตี นาคบะทีป) ตามลำดับ ซึ่งได้ร่วมกัน

แปลและเรียนเรื่องประเกณิยานนิทานต่าง ๆ เกี่ยวกับประเทศอินเดียครั้งโบราณไว้เป็นอันมาก เรื่องเอกของสองกวีคู่นี้ก็คือ ภารนิต นอจากนี้ก็มี นิยายเบงคลี นิยายทศมนตรี ทิโตกะประเทศ บรรเทิงทศ瓦ร และลัทธิของเพื่อน ๆ ฯลฯ

4. นายชิต บุญทัต ผู้มีความเชี่ยวชาญในการแต่งฉันท์เป็นอย่างดีいやกที่จะหาผู้ใดเสมอได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคหลัง ๆ นี้ ผลงานชิ้นเอกของกวีผู้นี้ก็คือ สามัคคีเกท คำฉันท์ และฉันท์เรื่องสั้นต่าง ๆ อีกเป็นอันมาก

5. พระยาครุฑุนทรโวหาร (ผัน สาลิกษณ์) ผู้แต่ง อิสรากำฉันท์ ชึ่งพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบรมราชชนนี ทรงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ เจ้าอยู่หัวทรงยกย่องว่าเป็นคำฉันท์ชั้นดีเรื่องหนึ่ง

6. เจ้าพระยาสุเรนทร์ราษฎร์ (ม.ร.ว. เปี่ย มาลาภุล) ผู้แต่งแบบเรียนเรื่อง พลเมืองดี สมบัติผู้ดี จารยาแพทย์ พงคาวดาย่อ ฯลฯ

7. พระยาอุปกิลศิลปสาร (นิม กาญจนชาชีวะ) ผู้ใช้นามปากกาว่า อ.น.ก. ผลงานชิ้นสำคัญก็ได้แก่ แบบเรียนชุดตำราไวยากรณ์ไทย อันมี 4 เล่มด้วยกันคือ อักษรร่วม วิจิวภาค วากยสัมพันธ์ และฉันทลักษณ์ กับสังความการตะคากถอน คำประพันธ์บางเรื่อง ฯลฯ

อันในเรื่องสมัยของพระองค์นั้นได้มีนิตยสารและหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเกิดขึ้นมากมาย มีทั้งรายวัน รายเดือน รายปักษ์ และรายสัปดาห์ ทั้งนี้ เพราะทรงนิยมและส่งเสริมเป็นอันดี²⁶ อีกทั้งได้พระราชทานเสรีภาพให้แก่ บรรดานักเขียน นักหนังสือพิมพ์อย่างกว้างขวางที่สุด จนเกือบจะลืมกันไปว่า ในขณะนั้น ประเทศของเรากำลังปึก◉องกันด้วยระบบสมบูรณ์ยุติธรรมสิทธิราชย์

สถาปัตยกรรม

พระราชวังสมานฉันท์ เป็นสถาปัตยกรรมชั้นแรกที่สร้างขึ้นในรัชสมัยของรัชกาลที่ 6 โปรดฯ ให้สร้างพระที่นั่งแบบไทย และเรือนโบราณในพระราชวังนี้เรียกว่า เรือนตัน สำหรับพระที่นั่งนั้นก็มี พระที่นั่งสามัคคีมุขมาตย์ใช้เป็นสถานที่ออกขุนนาง, โรงโนนสะคร โรงเรียนวิราษร์ มีลักษณะคลิปกรรມแบบไทย²⁶ ดูแล้วคล้ายวัด สิ่งก่อสร้างในโรงเรียน

26. เสท้อน ศุภโสกณ; พระราชนราชนี พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเจ้าอยู่หัวและประวัติการอุปถัมภ์ไทย, หน้า 33

วชิราลัย มีแบบสถาปัตยกรรมสมัย สุโขทัย, ออยุธยา, ลพบุรี ฯลฯ และแบ่งออกเป็นคณะคือ ใช้ชื่อ คณะพญาไท คณะจิตราลดา คณะดุสิต ซึ่งเป็นชื่อที่มีความหมาย หอประชุม โรงเรียนวชิราลัย ซึ่งก่อสร้างตามแบบอย่างศิลป์ไทย ทั้งหลังคา หน้าจั่ว ช่อฟ้า หน้าต่างประดู และองค์ประกอบต่าง ๆ ล้วนเป็นลักษณะของไทยทั้งสิ้น แต่ว่าได้ดัดแปลงมาสร้างเป็นอาคารสองชั้น

ตึกคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็เป็นแบบไทยทั้ง栋 เป็นศิลป์ไทยที่มีอิทธิพลของสมัยลพบุรี

อนุสาวรีย์ทหารอาสา "ได้รับอิทธิพลจากพระสมุดในสมัยคริวชัย ແພນັງ และบริเวณตลอดจนส่วนรายละเอียดเป็นแบบอนุสาวรีย์สมัยใหม่ แต่องค์ประกอบสำคัญของอนุสาวรีย์ เท่านั้นที่เป็นแบบฝีมือช่างสมัยคริวชัย คือจัดสมุดสำเภาตรองกลาง และมีสมุดบวิหารอยู่ ตรงมุมทั้งสี่โดยได้รับความบันดาลใจมากจากพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดสระบุรี รานี²⁷ ฯลฯ

จัตุรกรรม

ภาพเขียนที่สำคัญในรัชกาลที่ 6 นี้ ก็ได้แก่ภาพเขียนที่ผาผนังวิหารทิศที่พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ซึ่งได้โปรดให้พระยาอนุศาสน์จิตกรช่างเขียนฝีมือดีในครั้งนั้น เป็นผู้เขียนขึ้น มีภาพพระปฐมเจดีย์องค์เดิม กับภาพเทพธมุน มีเทวดา ครุฑ นาค และนักบุญในศาสนาต่าง ๆ ภาพเขียนดังกล่าวเนี้ยได้มีอิทธิพลแบบตะวันตกมาแทรกอยู่มาก เช่น มีการแสดงกายวิภาคอย่างชัดเจน กล่าวคือ ภาพเทวดา ครุฑ และภาพคนนั้นแสดงส่วน สัดของกล้ามเนื้อให้เห็นอย่างชัดแจ้งซึ่งลักษณะของการเขียนภาพแบบนี้ ไม่เคยปรากฏมี ในบรรดาช่างเขียนของไทยเรามาก่อนเลย อีกทั้งภาพคนก็แสดงการเต่งกายตามสมัยนิยม ดังนี้เป็นต้น

นอกจากนี้ก็มีที่ผาผนังพระอุโบสถวัดระฆังไชยศิริาราม ชนบุรี เป็นภาพชาดกเรื่อง มหะชนบันฑิตเขียนโดย พระวรรณาจารวิจิตร (ทอง จารุวิจิตร) เริ่มเขียนเมื่อ พ.ศ. 2465 เสร็จใน พ.ศ. 2469 เป็นภาพจิตกรรมทั้ง栋 มากแห่งหนึ่ง และยังเป็นลักษณะของการเขียนภาพแบบไทยสมัยเดิมอยู่มาก นอกจากนี้ก็มี ภาพเขียนที่ผาผนังโถมพระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นภาพเกี่ยวกับพระราชวิริยาภรณ์ของพระมหากษัตริย์รัชกาลต่าง ๆ ของพระราชนครจักรี เขียนโดยช่างอิตาเลียน

²⁷ เสื้อกัน ศุภโภภัย, ประวัติศาสตร์ไทยฉบับพัฒนา, หน้า 250

ประติมากรรม

ประติมากรรมที่เป็นพระพุทธรูปสำคัญอันได้สร้างขึ้นในรัชกาลนี้ ก็ได้แก่ พระแก้วมรกตห้อย ซึ่งได้ทรงมีพระราชบัญชาให้สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนารถ ทรงหลังพิชณ์โลภประชานาถ ซึ่งเดิมจากไปทรงศึกษาวิชาทหารอยู่ในประเทศครัสเซีย เวลาหนึ่ง ให้ทรงสืบเสาะหาแก้วมรกตก้อนใหญ่ที่สุดที่จะพึงหาได้ แล้วโปรดฯ ให้ช่างฝีมือทำหุ่นพระพุทธรูปขึ้นตามแบบที่ทรงชอบ แล้วส่งออกไปเป็นแบบให้ช่างฝีมือในประเทศไทย สร้างขึ้นလองสร้างเป็นพระพุทธรูปแก้วมรกตขึ้นจนสำเร็จสมพระราชประสงค์ ได้ส่งเข้าถึงกรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2457 นอกจากนี้ก็มี พระนิพพานวัตรชาธิวัสดุ ซึ่งเป็นฝีมือพระหัตถ์ของสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศราชนุวัติติวงศ์ มีพุทธลักษณะคล้ายさまัญญา มาก อันแตกต่างจากแบบอย่างของพระพุทธรูปที่เคยสร้างกันแต่ก่อนมา แต่ก็มีความงดงามอยู่เป็นอันมาก

ส่วนประติมากรรมอื่น ๆ ที่สร้างขึ้นในสมัยนี้ ก็มีทั้งแบบไทยแท้ ซึ่งสร้างขึ้นตามแบบอุดมคติของไทยเดิม และแบบตะวันตก ที่เป็นศิลปะอุดมคติแบบไทย ก็ได้แก่นางธรรมีบีมวยผม ซึ่งเป็นรูปหล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ ประดิษฐานอยู่ในชั้นมุสานามด้านตะวันออกฝั่งตรงข้ามกับสนานมหลวง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2460 ส่วนที่เป็นศิลปะแบบตะวันตกนั้นก็ได้แก่ภาพจำหลักหินอ่อนจากอิตาลีตามแบบศิลปะโรมันหรือภาพปูนปั้นและหล่อด้วยโลหะ เป็นรูปเด็กเปลือยกาย และภาพศิลป์ต่าง ๆ ที่มีลักษณะอย่างさまัญญา มีร่องรอย จะเห็นได้ตามชั้มประตูทางเข้า ตามสนานและริมสระน้ำ หรือปั้นสำหรับลักษณะนี้ไว้ตามเสาหรือชั้มในพระที่นั่งรองต่าง ๆ มีพระที่นั่งอนันตสมาคม พระที่นั่งอัมพรสถาน พระตำแหน่งส่วนเจิตรลดา และตามบ้านบุนนาคคนสำคัญในสมัยนั้น มีอ่าพิบาน นรสิงห์ของเจ้าพระยารามราชนพ (ม.ล.เพ็ช พึงบุญ) ซึ่งปัจจุบันเป็นธรรมเนียมบรรรูบาน และบ้านบรรทมสินธุ (ปัจจุบันเรียกบ้านพิชณ์โลภ) ของพระยาอนิรุทธเทวา (ม.ล.พึ่งบุญ) เป็นต้น

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดฯ ให้เริ่มการสหกรณ์ขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรก คือ สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้ ณ จังหวัดพิชณ์โลภ และใน พ.ศ. 2456 ก็ตั้งเป็นกรมสหกรณ์ พ.ศ. 2463 เปลี่ยนเป็นกระทรวงสหกรณ์

อนึ่งในปี พ.ศ. 2456 โปรดฯ ให้ตั้งคลังออมสินสำหรับรับฝากทรัพย์ของประชาชน และประกาศใช้พระราชบัญญัติคลังออมสิน เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2456

สิ่งที่สำคัญอีกสิ่งหนึ่งนี้ โปรดฯ ดำริขึ้นในรัชกาลนี้ก็คือ ทรงโปรดฯ ให้เปลี่ยนชิงชาติ จากราชชั่งมาใช้ชิงไตรรงค์แทน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่ควรจะกล่าวไว้ในที่นี้ด้วย

สำหรับงานทางด้านการโภนและละครในรัชกาลนี้ เป็นระยะที่นาฏศิลป์และการดนตรีได้เจริญขึ้นมาก โปรดฯ ให้ตั้งกรมมหารสพ เพื่อบำรุงวิชาการนาฏศิลป์และการดนตรี และได้พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้แก่ศิลปิน เช่น พระประสาณดุริยศัพท์ พระประดับดุริยกิจ ฯลฯ หลวงพ่ออนถูกแบบ หลวงรำเย็บยล ฯลฯ หมื่นสนิทชวนเริง หมื่นเชิงชวนหัว ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น ที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงส่วนหน่อยพอเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่มีความสนใจศึกษาเพิ่มเติมได้ตามอัธยาศัย

แนวทางคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยสมัยรัชกาลที่ 6

ก่อนรัชกาลที่ 5 จะเสื่อมลงรวมตัวกันไปตามที่คาดการณ์ไว้ ทรงมีพระประengค์ ที่จะให้รัชกาลที่ 6 มอนช้อหัวญอย่างหนึ่งให้แก่ประชาชนแทนที่ที่ขึ้นครองราชย์ นั่นคือ Paliment และ Constitution แสดงให้เห็นถึงแนวพระราชดำริเกี่ยวกับรูปแบบการปกครองแบบใหม่ ซึ่งนั้นเมื่อรัชกาลที่ 6 ขึ้นครองราชย์ จึงได้ตั้งพระทัยที่จะเจริญร้อยตามประสงค์ของพระราชนิคิตา

อาจจะกล่าวได้ว่า แนวทางการปกครองของรัชกาลที่ 6 นั้น ทรงได้รับอิทธิพลมาจากการที่เคยศึกษาอยู่ในประเทศไทยอังกฤษ ซึ่งเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเก่าแก่ แต่พระองค์ก็ได้ตระหนักรึว่าความเหมาะสมของระบบอังกฤษไม่สามารถนำไปใช้ในประเทศไทยได้โดยตรง จึงทรงให้ข้อคิดเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้สมอย่างในบทความบ้าง บทละคร ตลอดจนพระบรรมาโชวะที่ต่างๆ เช่น ทรงตั้งปัญหาให้พิจารณา 3 ประการ ก่อนจะตัดสินใจทำการใดๆ ว่าผลประโยชน์ที่ได้รับจะคุ้มค่าหรือไม่ ดังนี้²⁸

28. นัจักร สุรุษพัฒน์, การเมืองและพระราชกรณียกิจ หน้า 71

- ลักษณะหรือวิธีการนั้น ๆ จะเหมาะสมกับคนไทยหรือไม่
- สภาพแห่งไทยเวลานี้ควรใช้ลักษณะหรือวิธีการนั้น ๆ ได้หรือยัง
- ถ้าใช้ลักษณะหรือวิธีการนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ชนหมุ่มากทั่วไป หรือจะเป็นประโยชน์แก่สำหรับตัวเราและพากพ้องของเราที่เป็นชนหมุน้อย

หากว่ายังไม่สามารถตอบปัญหาทั้ง 3 ประการนี้ได้ ก็จะอย่าเพิ่งตัดสินใจว่า ลักษณะหรือวิธีการนั้น ๆ เป็นของดีและน่าอนุรักษ์ โดยต้องคำนึงถึงสภาพสังคมของประเทศไทยรอบกับเมืองไทยซึ่งแตกต่าง การปกครองแบบชาวญี่ปุ่นอาจจะไม่เหมาะสมกับไทยเลย

นอกจากนี้ยังมีพระราชกรณียกิจหลายประการแสดงให้เห็นแนวความคิดทางการเมืองในแนวประชาธิปไตย เช่น

การปรับปรุงการศึกษา เพราะประชาชนที่ได้รับการศึกษาจะช่วยให้บ้านเมืองเจริญ และจะเป็นผลตีแก่การสร้างรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย (ดูรายละเอียดในหัวข้อ การศึกษาในตอนต้น)

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ในการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองได้เต็มที่ แม้แต่การดำเนินการบริหารราชการของรัฐบาล ทรงเขียนบทความตอบโต้กับหนังสือพิมพ์ใช้นามแฝงว่า “อัศวพาหุ”

การตั้งคุณิตธานี

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงสถาปนาจักรลับมาจากการศึกษาวิชาการในยุโรป พ.ศ. 2445 ในกลางปี 2446 ทรงสร้าง “เมืองมัง” ขึ้นเป็นเมืองมหาดเล็กแห่งหนึ่ง เมืองตึกตา葷มีแบบแผนในการทำและมีระเบียบในการจัด สร้างที่สร้างขึ้นในบ้านเมืองนี้ มีสำนัก สำนักงาน ซึ่งทำด้วยวิธีก่ออิฐ โบกปูน มีถนน และรถราง มีหมู่บ้านเรือนตลอดจนมีสวนและสนาม ครั้นถึง พ.ศ. 2447 เสด็จทรงผนวชเป็นพระภิกษุตามราชประเพณี “เมืองมัง” จึงยถิลงเพียงนั้น

ต่อมาได้ทรงจัดตั้งเมืองสมมติขึ้นอีก เรียกว่า ดุสิตธานี เพาะเริ่มสร้างขึ้นในพระราชวังดุสิตเป็นครั้งแรก

ต่อมาก็ได้ทรงจัดตั้งเมืองสมมติขึ้นอีก เรียกว่า ดุสิตธานี เพาะเริ่มสร้างขึ้นในพระราชวังดุสิตเป็นครั้งแรก

ดุสิตธานีมีเนื้อที่ประมาณ 2 ไร่ครึ่ง เป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส การสร้างเมืองนี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงgradeแผนผังที่ดิน บริเวณที่จะจัดขึ้นเป็นเมืองดุสิตธานี ทั้งพระที่นั่งอุดรฯ ด้านตะวันออก เป็นสถานที่สร้างเมือง แบ่งเขตเป็นอำเภอ เช่น อำเภอเขาหลวง ออำเภอปีงพระราม ออำเภออดุสิต ออำเภอปากน้ำ ฯลฯ รองจากอำเภอ ก็เป็นตำบล มีบิริเวณที่สร้างเป็นที่ทำการรัฐบาล วัด บ้านราชภรา หอทะเบียนที่ดิน สถานีตำรวจน ที่ว่าการอำเภอ พร้อมทั้งตัดถนนทางและขุดคลอง มีไฟฟ้าและการประปาพร้อม

ตัวอาคารในดุสิตธานีจะเป็นอาคารหลังเล็ก ๆ มีขนาดประมาณศาลาประภูมิ ตัวอาคารจัดสร้างขึ้นด้วยฝิมีอิฐวิชิต ฉลุลวดลาย มีประตู หน้าต่าง แบบบ้านคนจริง ๆ ภายในโถง ส่วนใหญ่เป็นบ้าน 2 ชั้นทาสีสวยงาม หลังคาจะเป็นสีแดง เพราะจะได้ดูเหมือน มงกุฎเบื้อง แล้วหลังคาจะชี้ครอยแบบแผ่นกระเบื้อง ช่องหน้าต่างนั้นเล็กมาก จนหลอดไฟพากัดลอดเข้าไปไม่ได้ แต่ทุกบ้านก็มีไฟฟ้า เพราะใช้วิธีเปิดหลังคานบ้านเอาหลอดไฟเข้าไป การปลูกบ้านในดุสิตธานี ผู้ปลูกจะต้องยื่นเรื่องราวขอซื้อที่ดินสำหรับปลูกบ้านแต่ละ หลัง²⁹ ซึ่งมีขนาดประมาณ 1 ตารางเมตร เมื่อได้รับพระราชทานอนุญาตให้เป็นเจ้าของที่ดิน แล้วต้องเสนอแปลนบ้านให้เจ้าหน้าที่ยอดนักการพิจารณา เมื่อได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ แล้ว จึงสร้างบ้านได้ บ้านทุกหลังจะต้องได้รับการดูแลรักษาความสะอาดของครัวบ้าน แห่งนั้น ถ้าบ้านไหนสกปรกและกรязจะถูกปรับไม่แพง ๆ

ภายในดุสิตธานี มีการออกหนังสือพิมพ์ชื่อ “หนังสือพิมพ์ดุสิตสมัย” และ “ดุสิตคดเดอร์” เป็นหนังสือพิมพ์ออกจำหน่ายให้คนภายในและคนภายนอกดุสิตธานี และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงออกหนังสือพิมพ์ของพระองค์คือ “ดุสิต สมัย”

29. แจ่ม ศุนทราบ “ดุสิตธานีเมืองป่าชาติไทย”

ระเบียบการปกครองดุสิตธานี

ในดุสิตธานีมี ธรรมนูญลักษณะปกครองคณะนคราภิบาลดุสิตธานี มีนคราภิบาล เป็นผู้ปกครองระยะเวลา 1 ปี โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุมติ ทุกสิ้นปีจะต้อง มีการเลือกตั้งใหม่ มีการประชุมนคราภิบาลทุกวันสุดท้ายของปี หรือไกลั้วันสุดท้ายของปี ต่อมาเมื่อตำแหน่งกรรมการในนคราภิบาล ซึ่งกำหนดขึ้นใหม่ใน พ.ศ. 2461 คือตำแหน่ง “เชษฐบุรุษ” ซึ่งเป็นราชภารในบริเวณหมู่บ้านนั้น ๆ อาจจะเป็นครอบครัว นายน้ำผู้มีอายุ และเป็นพื้นบ้านกือด้วย ให้เข้าไปนั่งในสภากลุ่มการนคราภิบาลและยังมีตำแหน่ง “เชษฐบุรุษกิติมศักดิ์” ของดุสิตธานี คืออยู่ในตำแหน่งตลอดชีวิต สำหรับเชษฐบุรุษ ซึ่งผู้แทนของแต่ละห้องถิน อาจจะมีหลายคน หากว่าพื้นที่นั้นเป็นห้องถินใหญ่ เชษฐบุรุษนี้จะเป็น ตัวแทนของพื้นที่ไปเลือกตั้ง “นคราภิบาล” การเลือกตั้งมี 2 พรรค คือ พรรครโวร์สีแดง และพรรครโวร์สีน้ำเงิน ผู้แทนของพรรคใดที่เลือกเข้ามาเป็นเชษฐบุรุษได้มาก พรรคนั้น ก็ได้มีโอกาสเลือกตั้งนคราภิบาล ส่วนฝ่ายที่เลือกไม่ได้ ก็เป็นพรรครฝ่ายค้าน ซึ่งมีหน้าที่ ซักถามคัดค้านของการบริหารบ้านเมืองในดุสิตธานี

สำหรับการเก็บเงินบำรุงดุสิตธานี เรียกว่า ธานโนยกกร เป็นภาษีที่ดิน ค่าไฟฟ้า ค่าประปา ฯลฯ และมีการส่งเสริมพระพุทธศาสนา มีเจ้าหน้าที่ทำทะเบียนพระภิกขุ มี เจ้าคณะ เจ้าอาวาส

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งเมืองดุสิตธานี ย้ายเมืองใหม่ไปอยู่ที่พระราชวัง พญาไท การสร้างบ้านเมืองเหมือนกัน แต่ขยายอาณาเขตให้กว้างออกไป สร้างสถานที่ราชการ ที่ประชุม โรงเรียน สมอสร การสร้างบ้านเรือน สร้างอย่างประณีตบรรจงเป็นการประดิษฐ์ กันสุดฝีมือ ทั้งแบบบ้านและสวนในบริเวณบ้าน มีใบประกาศนียบัตรสีทอง สีเงิน และ ธรรมด้า มีธงมอบให้แก่บ้านที่ได้รับรางวัล และโปรดฯ ให้คุณภายนอกเข้าชมได้

พระบาทสมเด็จพระมหาม KING GEORGE V ทรงมีบ้านอยู่หลังในดุสิตธานี เช่น บ้านชั้นใจ และทรงมีสำนักนายความ ซึ่งอ่าว “สำนักงานท่านนายความ ท่านราม ณ กรุงเทพฯ” รับปรึกษาภารกิจการต่าง ๆ ในดุสิตธานี